

Slovenski Pravniki

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

VSEBINA :

1. DEŽ. SOD. SVET. DR. E. EBERL: O načrtu novega zakona o prisilni poravnavi izven stečaja	49
2. DR. M. ŠKERLJ: Franc Klein: Govori predavanja, članki, pisma	60
3. PROF. DR. METOD DOLENC: Nova knjiga o našem tiskovnem pravu	71
4. UNIV. PROF. MIHAJIL JASINSKI: V spomin Vladimirju Mažuraniću	76
5. Književna poročila	81
6. Razne vesti	89

PRILOGA: Odločbe stola sedmorice v kazenskih stvareh

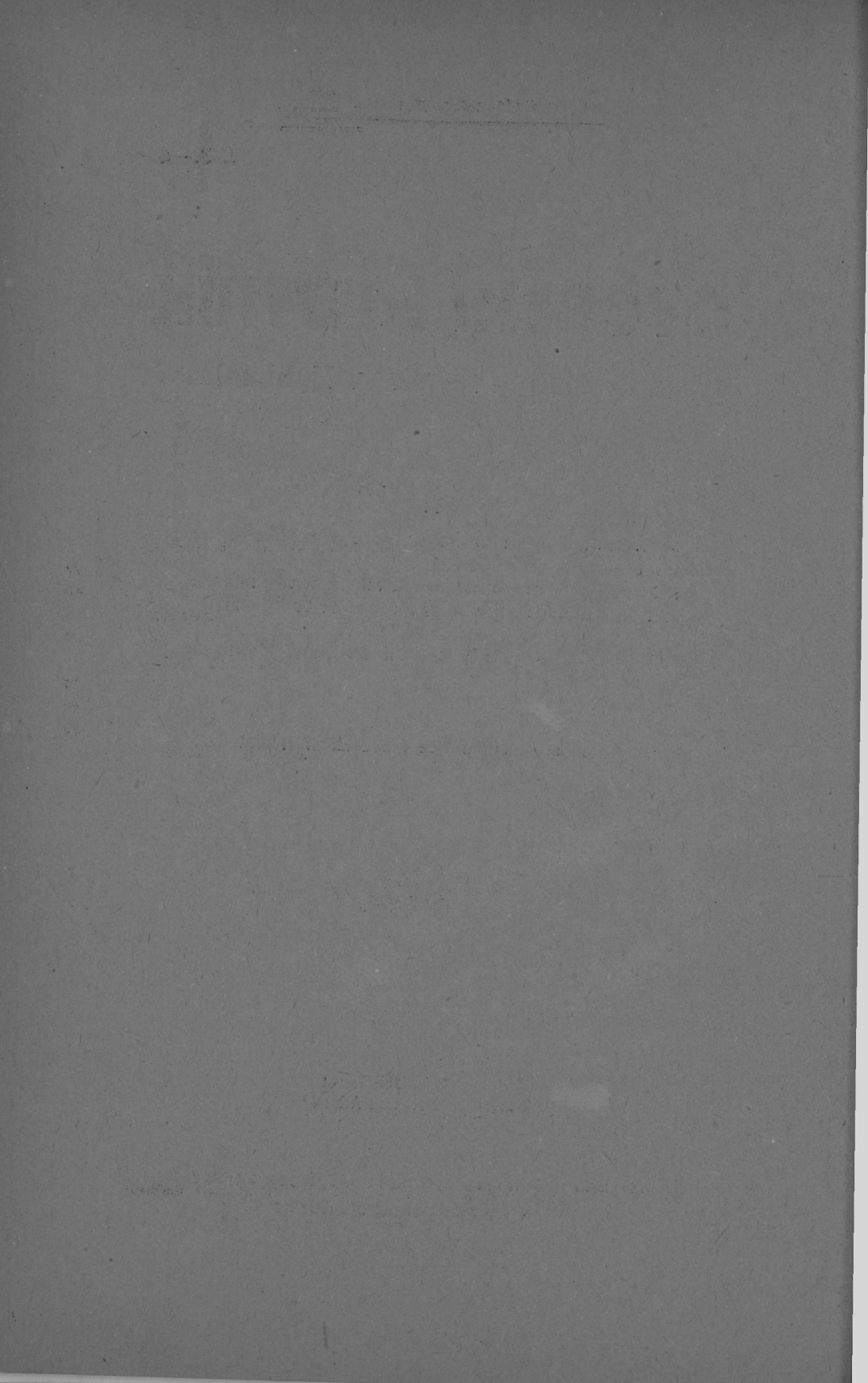
V LJUBLJANI

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

1928

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja: Dr. Rudolf Sajovic

Za Narodno tiskarno: Franc Jezeršek

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLII.

Ljubljana, 1928.

Št. 3.—4.

O načrtu novega zakona o prisilni poravnavi izven stečaja.

Dež. sod. svet. dr. E. Eberl, Ljubljana.

Rešitev vprašanja, če naj se iznova uvede inštitucija prisilne poravnave izven stečaja, je treba prepustiti našim gospodarskim krogom, naša naloga je le, podati kritiko in staviti premembne predloge k načrtu, da bi ustanovil dober zakon, ako se izkaže potreba za njegovo uvedbo. Omeniti je le, da se potreba vobče ne zanika; bati se je le, da se ne bi poravnalno postopanje zlorabljal po nepoštenjakih, da dosežejo s potvarjanjem pravega imovinskega stanja imovinske koristi zase v škodo upnikov, ali da bi zakon omogočil lahkomišelnim trgovcem in podjetnikom, da zavlačujejo sanacijo svojega podjetja kljub temu, da so morali vedeti za svojo insolenco in tako morda leto dni in še dalje živeli le na račun svojih upnikov in njim v škodo. To je povsem umevno, saj se vsiljuje vsakemu dobavitelju občutek, in to upravičeno, da mu je dolžnik izvabil blago, ko se je kljub zavesti, da je insolventen ali da stoji tik pred insolenco, njemu napram vedel kot plačevit trgovec, kajti v naročilu leži tudi obljuba popolnega plačila ob dospelosti.

Dober zakon o prisilni poravnavi izven stečaja mora onemogočiti take zlorabe in dajati sigurnost v nastopnem:

1. Prisiliti mora dolžnika, da pravočasno zaprosi za uvedbo poravnalnega postopanja in s tem prepreči večje izgube svojih upnikov in da ne omogoči nekaterim upnikom, da prehitte ostale z ločitvenimi pravicami, ki znižajo splošno kvoto. Zakon pa mora onemogočiti, da postanejo deležni ugodnosti zakona tisti, ki so s svojo imovino razpolagali na način,

ki vzbujajo sum, da so se na dolgo roko pripravljali za napoved svoje plačilne nezmožnosti in da se nadejajo obogateti na račun svojih upnikov.

2. Zakon mora dajati možnost in predvidevati take poravnalne organe, ki dajejo sigurnost, da se zanesljivo in brez previsokih stroškov dožene pravo dolžnikovo imovinsko stanje, njegovo dosedanje poslovanje, vzrok neplačevitosti in čas, ko je neplačevitost nastopila in kedaj da je to dejstvo moralo postati jasno dolžniku. Te zanesljivo dognane činjenice bodo dale upnikom podlago za presojo trgovske in moralne kvalitete. Upniki se bodo lažje odločili, ali jim kaže sprejeti ponudeno poravnavo ali jo odkloniti.

Zakon pa mora dati tudi možnost, da morejo vsi upniki in ne le oni, ki so v bivališču dolžnika, zvedeti za rezultat gornjih ugotovitev, tako da se olajša upnikom, ki bivajo oddaljeno od dolžnikovega bivališča, odločiti za sprejem poravnave ali proti njej.

3. Zakon mora preprečiti vsako nedopustno vplivanje dolžnika in v določenem pravcu zainteresiranih upnikov na ugotovitev imovinskega stanja in na upnike.

4. Treba je omejiti majorizacijo manjšinskih upnikov.

5. Zakon mora pritegniti k poravnavi vse one osebe, ki imajo od poravnave vsaj posredno korist.

Zakon, ki daje jamstvo za vse to, bo pač sprejemljiv.

Vladni načrt je v bistvu posnetek poravnalnega reda, ki je veljal v bivši Avstriji na podlagi cesarske naredbe od 10. decembra 1914 drž. zak. št. 337 in ki je bil tudi po preobratu še v veljavi do 25. aprila 1922 v Sloveniji in Dalmaciji, ki ga je pa nadomestil veliko bolj ohlapno in površno sestavljen poravnalni red naredbe bana kraljevine Hrvatske z dne 1. septembra 1916.

Novi načrt upošteva že delno gornje zahteve, je tudi ostrejši od bivšega avstrijskega zakona, treba ga je pa v marsičem poostrižiti in spremeniti, da ne bo v kvar našemu gospodarstvu kakor je bil dosedanj.

V pogledu zgoraj omenjene prve točke, da mora zakon prisiliti dolžnike, da čimprej apelirajo na svoje upnike preden so zabredli v še večje dolgove, načrt ne vsebuje prav za prav

ničesar, razen, da določa 40% poravnalno kvoto, ki dosedaj ni bila limitirana. Ta nedostatek odvarja dolžnikom možnost, da vlečejo svojo insolvenco skozi leta na škodo in na stroške svojih upnikov ali da ponudijo manjšo kvoto, kakor bi jo mogli.

Le proti očitni zlorabi zakona na škodo upnikov določa načrt v čl. 5, da je predlog na otvoritev postopanja zavrniti, če obstoja že v naprej utemeljen sum, da predložena bilanca ni pravilna ali da knjige niso vodene pravilno, v čl. 52 t. 2, da poravnave ni potrditi, ako bi dolžnik izven poravnave obljubil kake posebne ugodnosti.

Načrt daje končno sodišču tudi možnost, da poravnave ne potrdi, če se vsled neredno vodenih knjig ne more ugotoviti pravo imovinsko stanje ali če ugodnosti, ki jih steče dolžnik s poravnavo, očitvidno niso v sorazmerju z imovinskim stanjem ali če je poravnava sicer v protislovju s skupnim interesom upnikov (čl. 53). Ta določba gotovo ni preventivna, marveč znači le nekako kuratelo nad upniki, ki so bili recimo tako nerodni in popustljivi, da so sprejeli poravnalno ponudbo, kljub vednosti, da more dolžnik več dati kakor obeta, in ki so torej vedoma naklonili del svoje terjatve dolžniku. Ta določba pa je vobče precej neporabna, ker se sodišče ne bo hitro odločilo, da odkloni potrditev poravnave, če so bili tako-rekoč vsi upniki z morda neznatno izjemo zadovoljni, da je stvar za dolžnika ugodnejše končala, kakor bi bilo potrebno.

Načrt v členu 55 t. 5 tudi določa, da se mora por. postopanje ustaviti, ako se pokaže, da je dolžnik predlagal otvoritev postopanja le v namenu, da odškoduje svoje upnike, ali če se vidi, da ne bo mogel ali hotel poravnave izvesti, ali če že v naprej stoji, da do poravnave ne bo prišlo. Ne glede na to, da je ta določba preelastična, prav tako ne vsebuje ničesar preventivnega v gornjem smislu.

Radi tega bi bilo zakon načeloma postaviti na drugo podlago in bi bilo sprejeti te-le določbe:

Sprejeti je predvsem določbo, da se poravnalno postopanje ne more uvesti oz., da se mora takoj ustaviti, ko se dožene, da je dolžnik odlagal s predlogom na otvoritev postopanja preko 3 mesecev, odkar je moral vedeti, da je postal insolventen in so vsled tega odlašanja upniki oškodovani.

Nadalje naj se postopanje ustavi, ko se dožene, da je dolžnik v zadnjih 3 letih pred otvoritvijo poravnalnega postopanja prenesel del svoje imovine bodisi neodplatno, bodisi odplatno na svojo ženo ali otroke, ali neodplatno na katerokoli osebo in je ta odsvojitve tudi vzrok nastale neplačevitosti. Prav tako je treba postopanje ustaviti, ko se dožene, da je dolžnik naklonil ugodnosti bodisi s plačili ali priznanjem ločitvenih pravic posameznim upnikom, dasi je moral vedeti, da bodo vsled tega ostali upniki prikrajšani na svojih terjatvah.

Prav to velja, ako dolžnik ni predlagal otvoritve poravnalnega postopanja v 8 dneh, ko je bila ena četrtnina njegove imovine z izvršbo pravnomočno zarubljena v izterjanje zapadlih terjatev.

To je treba že radi tega, ker ne gre, da bi dolžnik dopuščal in mirno gledal, ko si nekateri upniki, ki so morda naključno in lažje doznali za slabo gospodarsko stanje dolžnikovo, zasigurajo popolno plačilo, medtem ko se možnost poplačati ostale vsled tega manjša. V takem primeru pa je redoma tudi za vsakega in ne le za dolžnika jasno, da je postal neplačevit in da ne gre le za kratkodobne, a premostljive težkoče.

Ta določba seveda ne velja, če je bil rubež dovoljen le v zavarovanje.

Te določbe bi bile sposobne, prisiliti vsakega dolžnika, da takoj, ko pride v težkoče, preskusi svoje imovinsko in poslovno stanje in se čimprej obrne do svojih zaupnikov in se ne udaja iluzijam, da bo že šlo kakorkoli in da se bo mogel tudi pozneje poravnati, pri čemer naj bi nosil nevarnost takih špekulacij le upniki. Ako pa špekulira, mu pot poravnave ni več odprta in mu preostaja le stečaj, ki ga more predlagati tudi vsak upnik.

O organih govori načrt v čl. 17 sl. Predvideva poravnalno sodišče, ki je zborna sodišče prve stopnje, poravnalnega sodnika, za katerega more biti postavljen tudi sodnik okrajnega sodišča izven sedeža zbornega sodišča, nadalje poravnalnega upravnika in končno obligatornega, po sodišču imenovanega poravnalnega zaupnika kot pomočnika upravitelja. Ta zaupnik (pouzdanik) se more nadomestiti s poravnalnim odborom, katerega imenuje takisto sodišče. Težišče leži torej tudi po načrtu

v upravniku, ki ugotavlja aktiva in pasiva in preiskuje poslovanje dolžnikovo itd.

Kar se tiče teh organov, bodi povedano predvsem to, kar je pokazala praksa. Poravnalni sodnik ne more imeti druge naloge, kakor da pazi na zakonit in pravilen potek postopanja, da ga pospešuje in posredovalno odpravi vsako trenje, ki nastane med dolžnikom in upniki ali med različnimi skupinami upnikov. Ko pa sam ne vodi poizvedb in jih tudi ne more, mora ta najvažnejši del prepustiti ostalim prizadetim faktorjem. Predvsem prizadeti na izčrpnih in pravilnih ugotovitvi činjenic, merodajnih za končno odločitev in za usodo poravnalne ponudbe, so upniki sami, katerim mora iti dolžnik na roko že radi tega, da pridobi njih nadaljnje zaupanje. Radi tega je široka avtonomija upništva na mestu in naj bo inštitucija upniškega odbora obvezna, ki se sme le subsidiarno nadomestiti z odborom, imenovanem po sodišču. Pri dosedanem postopanju je bilo vse težišče na upravniku. Praksa je pa pokazala, da upravnik ni bil vedno kos svoji nalogi. To je tudi umevno. Če ni bil strokovnjak, marveč pravnik, je sicer formalno pravilno izvedel vse, kar zakon zahteva, a upništvo, zbrano prvič na glasovalnem naroku, je zahtevalo strokovna in poslovna pojasnila, ki jih ni mogel dati. Če je bil strokovnjak, postavljen brez ingerence upnikov, morda celo na predlog dolžnika samega, opetovano ni imel pravega zaupanja in to v nekaterih primerih povsem upravičeno, ker svoje naloge ni razumel ali ni hotel razumeti in se čutil nekako zavezanega napram dolžniku, da ga »poravna«. Treba je bilo na naroku, ki je bil določen za končno rešitev stvari, šele izbrati poravnalni odbor, ki je vnovič pregledal in preizkusil vse dolžnikovo poslovanje in imovinsko stanje, za kar je bilo na razpolago jedva 15 dni. Najboljše skušnje iz prakse v stečajnem postopanju pa imamo, če je stal upravniku juristu na strani (srečno sestavljen upniški zbor. Na mestu bi bilo torej to-le: Za upravitelja naj bi se postavil redoma pravnik in sicer odvetnik, notar ali upokojen sodnik. Le ti so po svoji izobrazbi in praktičnem udejstvovanju prvenstveno poklicani za ta posel in se ni dosti ozirati na sezname upravnikov, ki jih sestavi minister na predlog raznih korporacij, kajti v praksi je stvar ta,

da se večji trgovci in podjetniki ne bi dali vpisati v sezname, ker jim za take posle ne preostaja časa, in bi se potegovali za tako službo drugi, ki bi računali na postranski zaslužek in ki bi kaj lahko zašli na napačno pot in postali kmalu poklicni poravnavalci. Odvetniki, notarji, bivši sodniki imajo ne le popolno pravno izobrazbo, marveč so tudi sposobni, da skrbe za red in sistematično delo. Tudi v upniškem odboru treba kot vodjo posvetovanj osebe, ki je uspešnega razpravljanja in dela vajena. Treba pa tudi osebnosti, ki v primeru nesoglasja med člani upniškega odbora poseže vmes in uravna njegovo delovanje v določno smer. Končno pa mora biti upravnik tudi zaupnik poravnalnega komisarja (sodnika) in poravnalnega sodišča. Njegova naloga bo predvsem ta, da predlaga izmenjavo posameznih članov upniškega odbora ali celega odbora, ako v svoji prvotni sestavi ni sposoben za uspešno delo. Ugovarja se vobče, da upravniki - juristi podraže postopanje. Pri tem pa more iti le za relacijo med aktivami dolžnika in nagrado in bi se taka relacija mogla ustanoviti z zakonom tako, da bi bili stroški postopanja po odstotkih vedno enaki.

Upniški (poravnalni) odbor kot najvažnejši faktor bi se moral izvoliti, njegova potrditev pa bi morala biti odvisna od poravnalnega sodišča kakor to predvideva naš stečajni red.

Zakonski načrt ima v mislih v čl. 25 le obligatornega poravnalnega zaupnika in le fakultativen odbor. Postavlja te organe sodišče, pri čemer naj uvažuje predloge upnikov. Ni pa dana prilika, da bi se upniki medsebojno dogovorili in bi torej predlogi vsebovali le želje posameznikov ali posameznih skupin, kojih interesi bi pri postavljanju svojih kandidatov ostali prikriti. Radi tega je treba dati priliko celokupnemu upništvu, da stavi svoje predloge, in treba bi bilo predvideti posebno zborovanje upnikov za izvolitev upniškega odbora, ki naj bi se vršilo najkasneje 14 dni po otvoritvi poravnalnega postopanja in določilo že v otvoritvenem sklepu. Ima pa to prvo zborovanje tudi precej pomena za poravnalnega sodnika, ki izve, če je spreten, s primernimi vprašanji na posamezne upnike za sodbo upnikov v osebi dolžnika, o možnosti poravnave, more pa tudi spoznati stremeljenja različnih skupin med urništvo. Glede števila in sestave odbora utegnejo obveljati določbe na-

črta, ki itak ustreza načelom našega stečajnega in bivšega avstrijskega poravnalnega reda. Bilo bi le še pristaviti, da je dopustno zastopanje, seveda na lastne stroške. Vsekakor pa bi bilo treba, da ima tudi manjšina, ki naj se določi s 25% terjatev, pravico, da odpošlje v upniški odbor svojega zaupnika, ki naj bi pa imel le posvetovalni glas in pravico, oddati svoje ločeno mišljenje pismeno. To naj bi se privzelo zapisnikom odbora ozir. končnemu poročilu.

Na sklepe takega upniškega odbora bi moral biti upravnik vezan, imeti bi pa moral pravico, izvedbo sklepa ustaviti do odločbe poravnalnega sodnika. Ima naj tudi pravico, da predlaga pri poravnalnem sodišču izmenjavo posameznih članov ali celega odbora, ako se izkaže, da odbor v svoji sestavi ni sposoben za uspešno delo. V tem primeru naj sodišče postavi nove člane ali nov odbor brez ponovnega sklicanja upniškega zbora.

Upniškemu (poravnalnemu) odboru naj se prizna pravica da poveri posamezne posle ali poizvedbe enemu svojih članov, sme pa pritegniti za izvestne posle tudi izvedenca, zlasti za pregled knjig.

Odbor naj sklepa z večino glasov kakor to določa naš stečajni red v § 189.

Soglasne sklepe naj bi bilo zgolj zabeležiti, sicer pa napraviti kratek zapisnik, kateremu bi smel vsak preglasovani član kakor tudi zaupnik manjšine priložiti svoje oddvojeno mnenje. Ti zapisniki bi se morali priložiti končnemu poročilu upniškega odbora.

Da se prisili dolžnik, da stavi odboru na razpolago ves material, ki je potreben za ugotovitev pravega imovinskega stanja, bi bilo v zakonu ustanoviti, da se postopanje takoj ustavi, čim dolžnik tega ne stori ali če sploh noče sodelovati z odborom ali celo skuša z zlonamernim postopanjem prikriti pravo stanje.

Glede poročila, ki ga mora upniški odbor predložiti poravnalnemu sodniku, bi bilo določiti, da se to zgodi redoma 15, najkasneje pa 10 dni pred poravnalnim narokom in da mora biti priloženo tudi oddvojeno mnenje posameznih članov in manjšinskega zaupnika, ako so bila oddana. Hkrati s predložbo

poročila sodišču, bi moral upravnik razposlati poročila in odvojena mnenja vsem trgovskim zbornicam v državi, občinskemu uradu dolžnikovega bivališča in če biva dolžnik izven sedeža poravnalnega sodišča, tudi okrajnemu (kotarskemu, srezkemu) sodišču njegovega bivališča, kjer morajo biti vsakomur dostopni.

Zelo važno je vprašanje, kolik bodi najnižji delež (kvota), ki ga mora ponuditi dolžnik, in kakšne večine je treba, da je ponudba sprejeta. Načrt predvideva v čl. 5 kot najnižji delež (kvoto) 40%, pri katerem je treba za sprejem poravnave $\frac{3}{4}$ večine po iznosu terjatev, pri deležu 50% in več $\frac{2}{3}$ večine, vsekakor pa nadpolovično večino vseh glasujočih upnikov (č. 46.). Določitev najnižjega dopustnega deleža (kvote) ima le toliko pomena, da se vsakemu dolžniku vnaprej onemogoči zavlačevanje svoje sanacije na škodo in račun svojih upnikov. Nadpolovične izgube redoma tudi ne nastopajo na enkrat, marveč nastanejo šele v daljši dobi. Seveda velja to le za primer, da dolžnikove neplačovitosti ni povzročil dogodek, ki ga dolžnik ni mogel predvidevati in tudi ne odvrniti, kakor so prirodni in vojni dogodki. Ni uvideti, zakaj se ne bi omogočilo povsem poštenemu dolžniku, ki je po prirodni nezgodi ali po vojnem dogodku propadel, da se sanira s pomočjo svojih upnikov, ki so bili morda po večini njegovi dolgoletni dobavitelji, ki jim je morda samim mnogo na tem, da obratuje dolžnik še naprej in ostane z njimi v nadaljnji poslovni zvezi tako, da se sčasoma njih enkratna izguba zopet izravna. Misliti pa je pri tem le na prirodne nezgode, ki jih dolžnik ni mogel predvideti in tudi ne odvrniti s primernimi zaščitnimi napravami ali njih gospodarski učinek izravnati z običajnim in njegovim razmeram ustreznim zavarovanjem. Načeloma bi torej predlagal kot najnižji dopustni delež 50%. V primeru prirodne nezgode ali vojnega dogodka, ki bi moral biti izkazan že v predlogu na otvoritev postopanja, naj bi bil najnižji delež 10%.

Zakon naj daje nadalje ugodnost dolžnikom, ki hitro apelirajo na svoje upnike in ki nudijo čim višje poravnalne deleže. Radi tega bi bilo določiti tudi različno večino za sprejem poravnalne ponudbe. Za dovoljenje moratorija do enega leta — načrt izrečno predvideva moratorij —, naj bi zadostovala nad-

polovična večina vseh terjatev, ki dajejo pravico za glasovanje, pri moratoriju preko enega leta in pri poravnava do najmanj 75% naj bi zadostovala dvetretjinska večina. Tu bi bilo uvrstiti tudi vse poravnave, ki imajo svoj vzrok v prirodnih neizgodah, v ostalem pa bi bilo treba tričetrtinske večine. V vseh primerih pa bi morala glasovati za poravnavo vsaj nadpolovična večina vseh glasujočih upnikov.

Končno treba določiti v zakonu, da jamči za izvedbo poravnave vedno tudi dolžnikova žena z vso svojo imovino. Ta zahteva je na eni strani potrebna, da dolžnik naknadno ne izigra dosežene poravnave, na drugi strani pa ni krivična, kajti če imovita žena že ni priskočila svojemu možu pred poravnavo, naj jamči vsaj moževim upnikom, ki so sanacijo omogočili, da se poravnava redno izvede. Posredno bi bilo to tudi njej v prid, ko bo mogel tisti, ki jo mora po zakonu preživljati, mirno in redno dalje obratovati.

Načrt predvideva v členu 73 v primerih poravnave denarnih zavodov posebni upniški odbor, ki se izvoli na poravnalnem naroku in ki mora nadzorovati izvedbo poravnave. Ta odbor je pri denarnih zavodih obligatoren. Umestno bi bilo, da se tak odbor izvoli tudi v drugih primerih, seveda naj bi bil le fakultativen in naj bi se izvolil le tedaj, če to zahteva nadpolovična večina za glasovanje upravičenih upnikov. To je v določenih primerih praktično in so se s pritrdilom dolžnika taki odbori postavljali tudi že sedaj, ali pa se je ta naloga poverila upravniku. Novi zakon naj bi dal to možnost tudi takrat, ko dolžnik ne bi hotel pristati na tak nadzor.

To bi bile glavne zahteve in načela, v katerem smislu naj bi se načrt spremenil in dopolnil, da bi onemogočil zlorabo inštitucije poravnave izven stečaja.

K načrtu je pa v nekaterih podrobnih vprašanjih pripomniti še to.

Čl. 4 določa roke, v katerih je poravnavo izvesti. Ta določba naj bi odpadla, kajti ni nade, da se ponudbe, ki obljublajo plačilo v malih dolgodobnih obrokih, da se sprejmejo, sicer pa naj se prepusti upnikom, katere načine izvedbe poravnave da smatrajo za sprejemljive. Čl. 5 določa, kdaj je predlog, da se otvori poravnalno postopanje, a limine zavrniti in navaja med

drugim tudi to, ako je dolžnik radi kaznivega dejanja iz koristoljubja v preiskavi. To določbo bi bilo treba menda črtati, kajti poravnalno postopanje se mora itak naknadno ustaviti, ako bi bil dolžnik medčasno obsojen radi takega dejanja, sicer pa ima upništvo že v poravnalnem postopanju možnost, da se samo prepriča o delovanju in kvaliteti dolžnika, ne gre pa onemogočiti poravnavo dolžniku, ki je prišel v preiskavo le radi neosnovane ovadbe, ki jo je morda vložil kak konkurent, da prepreči sanacijo in nadaljnje gospodarsko delovanje dolžnikovo.

Odrediti bi bilo, da se oglas o uvedbi postopanja nabije tudi v poslovnih prostorih dolžnika na vidnem mestu in da mora dolžnik, ako je trgovec, pristavljati odslej svoji firmi pristavek: v poravnalnem postopanju, kakor to določa novi nemški poravnalni red. Ako se dolžnik tega predpisa ne bi držal, bi smelo poravnalno sodišče postopanje ustaviti. Ta določila bi imela ta pomen, da ne bi v poravnalnem postopanju nahajajoči se dolžniki morda pritegnili v krog svojih upnikov doslej še neprizadete osebe, ki vsled oddaljenosti svojega bivališča ali brezbriznosti ne bi vedeli za poravnalno postopanje. Ugovor, da bi bila taka določba le v kvar dolžniku in manjšala njegov kredit, je neutemljen, ko more previden in skrben dobavitelj, trgovec ali podjetnik itak vedno zvedeti za že otvoreno poravnalno postopanje.

Čl. 18 daje dolžniku pravico, da predlaga izmeno upravitelja. Ta pravica naj bi se dala edinole upniškemu odboru, dolžniku pa odvzela vsaka ingerenca glede organov, ki so postavljeni le v zaščito upništva, ne pa dolžnika.

Čl. 34 določa, da more poravnalni sodnik odložiti poravnalni narok do 15 dni, da omogoči dolžniku pristop k naroku. To pravico naj bi imel tudi na predlog upravitelja odnosno odbora, ako temu ni bilo možno pravočasno oddati svojega poročila.

V tehničnem oziru bi bilo priporočati, da naj zakon jasno loči, kdaj ustavi postopanje poravnalni sodnik in kdaj poravnalno sodišče, pri čemer naj odloča prvi le tedaj, če naj je predhodno rešiti meritorno vprašanje.

Odpade naj nadalje določba, da more poravnalno sodišče ustaviti postopanje, ako se dokaže, da je dolžnik stavil poravnalni predlog le v namenu, da tako »izigra« svoje upnike, zlasti ako pokaže, da mu manjka resna volja ali možnost, da izpolni poravnalno pogodbo ali če je sicer očitvidno, da ne bo prišlo do poravnave, ker je presplošna in daje možnost zlorabe in šikane in ker naj bo v primerih odvisnih več ali manj od proste presoje situacije, prepuščeno upništvu, da odloča samo s tem, da poravnavo sprejme ali pa odkloni.

Pritrditi je načelu, postavljenemu v čl. 56, da naj se pri trgovcih otvori konkurz uradoma, ako se postopanje ustavi ali poravnava ne uspe, vendar bi bilo pristaviti, da se to v primerih, ko je že poravnalno postopanje pokazalo, da ni kritja za stroške konkurznega postopanja, zgodi le tedaj, če upniki založe potreben predujem za stroške. Znesek predujma naj bi navedel že ustavitveni sklep.

Umestno bi bilo tudi, da se povsod tam, kjer je bila zaznamovana uvedba poravnalnega postopanja, zaznamuje vsebina poravnave. Taka zaznamba se izbriše šele, ko je poravnava izpolnjena, kar mora dolžnik izkazati.

Na mestu bi bilo z novim zakonom na novo urediti tudi pristojbinsko vprašanje.

Končno se ugovarja proti vladnemu načrtu, da je preveč neokreten in da se postopanje predolgo zavleče. Zlasti gospodarski krogi si žele zelo poenostavljeno postopanje, ki si ga predstavljajo nekako tako, da mora dolžnik, ko stavi predlog na uvedbo postopanja, dokazati, da se večina upnikov strinja s predlagano poravnavo in da sodišče potem ob danih pogojih poravnavo potrdi ali pa potrditev odreče. Drugi predlagajo, da sodišče na predlog dolžnika otvori poravnalno postopanje in da preišče dolžnikove imovinske razmere uradoma in brez sodelovanja upnikov po izvedencih. Ko so ti oddali svoje mnenje, odredi sodišče glasovanje o poravnalni ponudbi.

Ti predlogi za naše razmere niso sprejemljivi. V prvem slučaju bi bilo le odvisno od spretnosti dolžnika ali njegovega posredovalca, če ve svoje upnike prepričati o nujnosti poravnave in bi marsikdo dosegel ugodnejšo poravnavo, kakor ustreza njegovim dejanskim in imovinskim razmeram, drugi bi

pa s svojo poravnalno ponudbo propadli, da si bi bila umestna in v prid vsem prizadetim, le ker ne bi znali dosti prepričevalno nastopati. V drugem primeru bi bila nevarnost, da bi se postopalo precej šablonsko in bi izvedenci brez sodelovanja upnikov stali nekako pod vplivom dolžnika. V obeh primerih bi upniki imeli vtis, da so o razmerah dolžnika slabo podučeni in bi po par bridkih skušnjah odklanjali vsako četudi morda pravično in zanj ugodno poravnavo. S tem bi postala institucija poravnave izven stečaja nepraktična in nepotrebna in bi nastopilo zopet ono stanje, ki obstoja sedaj, ko sploh nimamo poravnalnega reda in se izvedejo poravnave izvensodno ali pa šele tekom stečaja. Za naše razmere je torej v vladnem načrtu zasnovani sistem najboljši in gre le vsestransko povzdigniti vpliv upnikov kot faktorja, ki ima največji interes na tem, da se doseže v vsakem primeru poravnava, ki ustreza dejanskim imovinskim razmeram dolžnika. Brez smotrenega sodelovanja upnikov bo pa vsak poravnalni red odrekel. Zakon more upnike ščititi le toliko, da prisili dolžnika, čim prej predlagati otvoritev postopanja, da po možnosti obrezuspeši fraudulozna dejanja dolžnikov pred uvedbo in po končanem postopanju in da daje upnikom možnost, da se morejo sami uspešno ščititi.

Franc Klein: Govori, predavanja, članki, pisma.

Dr. M. Škerlj.

Ime Franca Kleina je pri nas spojeno s civilnimi procesnimi zakoni. Mnogo manj znano je njegovo drugo legislativno, znanstveno in socialno delo, pa mislim, da zasluži mož, čigar temeljne ideje o civilnem procesu še vedno dalje prodirajo v svet, da se o priliki tridesetletnice, odkar imamo novi proces, nekoliko bližje seznanimo z njim. Priliko za to dajejo »Govori, predavanja, članki, pisma«¹, ki sta jih v smislu Kleinove

¹ Franz Klein: Reden, Vorträge, Aufsätze, Briefe. Dva zvezka, XXIII — 1123 strani; Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung Wien 1927.

oporoke iz l. 1915. zbrala in izdala senatni predsednik dr. Josef Friedländer in njegova soproga, dolgoletna pokojnikova prijateljca.²

Zbirko uvaja kratek opis življenja, sestavljen nekako do konca l. 1916. po pokojniku, dopolnjen po izdajateljih.³ Snov sta izdajatelja razdelila po tvarini v poglavja: 1. pravo (procesno, državljansko, kazensko, splošna vprašanja), 2. socialna politika (splošna vprašanja, skrb za mladino, stanovanjska reforma, dedna stavbna pravica), 3. politika, 4. narodno gospodarstvo, 5. vojna, 6. mir in društvo narodov, 7. ustava (Avstrija), 8. prikljopitev Avstrije k Nemčiji, 9. razno, 10. osebe (zlasti Stein-

² Nikakor nista ta debela zvezka vse, kar je ostalo po Kleinu razen procesnih zakonov, materialij k njim in priročnih (Manzovih) izdaj o njih. V uvodu je navedenih okroglo 120 deloma večjih del, večinoma pa krajših člankov v raznih strokovnih in političnih listih, ki niso sprejeti v pričujočo zbirko. Od teh naj omenim le najznamenitejša dela: Die schuldhafte Partheihandlung (1885); Sachbesitz und Ersitzung (iz rimskega prava, 1891); Pro futuro (1891, to delo je povzročilo poziv Kleina v justično ministrstvo); Vorlesungen über die Praxis des Zivilprozesses (1900, pri nas najbolj znano Kleinovo delo); Die neueren Entwicklungen in Verfassung und Recht der Aktiengesellschaften (1904); Das Organisationswesen der Gegenwart (1913); Die wirtschaftlichen und sozialen Grundlagen der Erwerbsgesellschaften (1914); Die Haager Beschlüsse über das einheitliche Scheckrecht (1914); Der Zivilprozess Oesterreichs, 1927 (izšlo po smrti dopolnil Friedrich Engel).

³ Klein se je rodil leta 1854. na Dunaju; habilitiral se je leta 1883, leta 1891. je bil pozvan v justično ministrstvo, kjer so mu poverili delo za nove procesne zakone. Leta 1895. je bil že sekijski načelnik, isto leto je postal honorarni profesor za rimsko in civilno pravo, pozneje pozive na razne nemške univerze je odklanjal, da je mogel provesti procesne zakone v prakso, zato je tudi leta 1897. odklonil ministrski portfelj. Leta 1905. je postal vodja justičnega ministristva, leta 1906. justični minister (v to dobo spadajo čekovni in avtomobilski zakon in zakon o družbah z omejeno zavezo, pripravljali so se: novelacija o. d. zakona, zakon o zavarovalni pogodbi, prekladni red, kaz. zakonik in zakonj za zaščito mladine.) Novembra 1908 je Klein zapustil ministrstvo. Poslej se je udeleževal v gospodski zbornici in publicistično. Leta 1916. je bil par mesecev zopet justični minister. Po prevratu je šel v politiko, pa je pri volitvah 1919 propadel. Bil je potem član avstrijske delegacije v Senžermenu. Zadnja leta je delal za pravno in politično zблиžanje in združitev Avstrije in Nemčije. Jeseni 1923 ga je zadela kap, po ponovnih napadih je umrl 6. aprila 1926.

bach, Unger, Grünhut), 11. pisma. Že ti naslovi pričajo, kako vsestranski je bil Klein, sicer pa se vidi, da je razdelitev nepopolna, ker ni izvršena po doslednem načelu, mešan je snovni vidik s kronološkim, v spisih o vojni in politiki itd. pa so povsod načeta tudi pravna, zlasti pa narodno - gospodarska in socialna vprašanja. V resnici je silno težko Kleinove spise urediti kakor koli po snovi, kajti ravno zaradi svojih univerzalnih interesov se Klein redno z nobenim vprašanjem ni bavil samo z ene strani. Reče se lahko, k večjemu, da so v mlajši dobi prevladovali pravni, v srednji dobi narodno - gospodarski in socialnopolitični, v zadnji dobi politični vidiki. Za spoznavanje celega moža in njegovega dela bi bila torej morda najboljša zgolj časovna ureditev in človeka Kleina bi pri tem še posebno osvetljevala pisma iz dotične dobe.⁴

Človeško je, da niso vsa priobčena dela — okoli 120 — enake vrednosti. Zlasti v političnih govorih in člankih Klein gotovo ni dosegel svoje običajne višine. Saj je nam drugorodcem težko, pravilno in pravično oceniti to stran, ali reči vendar smemo, da je, dasi ni kazal tako izrazitega nasprotstva zoper nenemške narode bivše Avstrije, kakor mnogi drugi, v obče vendar le mnogo premalo razumeval težave in težnje Slovanov v bivši Avstriji, da je za Nemce — prikrito — zahteval poseben položaj, pri tem pa, ne v besedi, pač v stvari prezrl razvoj Slovanov. Ne bomo mu pa zamerili, da je kot avstrijski Nемец toplo obžaloval stisko in nesrečo svoje domovine (Nemške) Avstrije tekom mirovnih pogajanj in po Senžermenski pogodbi, dasi pri tem ni bil baš pravičen slovanskim («nasledstvenim») državam,⁵ in prav tako ne, da je rešitev

⁴ Te težave sta seveda čutila tudi izdajateljica sama (predgovor); pisma so citirana na mestih, kamor časovno spadajo.

⁵ Za Kleinovo politično prepričanje posebno značilni so članki in govori: Die Krise des Internationalismus iz dec. 1914, zlasti str. 607 (tu je zmo, da bodeja oba vzroka vojne, namreč nacijonalizem in gospodarska ekspanzija, preživela vojno), Ein Gedenktag der Dezemberverfassung (1917), Das Recht der Selbstbestimmung (1918), Krieg und Gesellschaftsgeist (1914), Die Kriegsnot der Presse (1915), Die politischen Rechte während des Krieges (1915, Klein se nikakor ni ogreval za izrastke vojne in vojaške uprave, kakor tudi ne za vladanje s § 14 — str. 835 sl.), Die Grenzen des Föderalismus (sept.

Avstrije videl le v skorajšnji spojitvi z Nemčijo. Glede notranje ureditve republike Avstrije razvoj Kleinu ni dal prav in Klein je končno spoznal, da politika ni zanj, kakor kaže pismo str. 1108, 1109 »Mein Abschied von der Politik ist ein unbedingter. Für sie bin ich nicht ordinär genug«; držal se pa te obljube ni).

To le mimogrede, zaradi popolnejše slike. Neprimerno važnejše je ostalo iz zbirke razvidno Kleinovo delo. Iz njega hočem povzeti, da ne bom preobširen, samo to, kar je najznačilnejše za moža in kar je še danes važno in upoštevanja vredno tudi pri nas. Tudi tega je mnogo. Pred vsem treba osvetliti Kleinovo razmerje do prava, kakor se nam kaže iz nešteti izrekov njegovih, od katerih naj navedem le nastopne: »Pravo je po vsebini morala, opremljena z oblastveno silo. Gospodarski izgredi se bolj obžalujejo in obsojajo kot nemoralni kakor zaradi svoje nepravilnosti ali nesmotrenosti«. (Für die Rückkehr zum Rechtsbewusstsein 1921, str. 434). — Pravo je le redkokdaj oplodilo gospodarske probleme, v času svetovnega prometa, mednarodnih vplivov in tekem pa pravna veda že celo ne more zahtevati, da bi vodila tokove gospodarstva. Skromno mora biti pomožna veda in storiti, kar je gospodarski potrebno... (Die Entschuldungsfrage auf dem Juristentage 1904, str. 160). »Ne da se dovolj poudarjati, da so, kakor vsi pravni, tako tudi denarnopravni problemi v najožjem stiku s socialnimi in kulturnimi mislimi, odkar je v novejšem času... poleg formalnega vzcveto, ali pravilneje, iz formalnega

1918), Über den Vertragsentwurf für Deutschösterreich str. 851), Vor der Antwort auf den Friedensvertrag von Saint Germain (str. 852), Grundgedanken des Friedensvertrages von Saint Germain (str. 860), Über die Revision des Friedensvertrages von Saint Germain (str. 874). — Iz osebnih spominov lahko dodam, da smo Slovani v bivšem justičnem ministrstvu na Dunaju pričakovali izpremembo kurza, ko je Klein postal vodja ministristva in minister. Mislili smo, da mož učenjak in ženijalni zakonodavec ne bo mogel gledati krivic, ki so se godile Slovanom. Pa smo se prevarili. Doseglo se ni toliko kot nič. Ne morem trditi, da je bila krivda baš in samo Kleinova, ali gotovo je, da pri njem n'koli nisi vedel, pri čem si, nisi ne v vsakdanjih tekočih upravnih vprašanjih, za katera se je mnogo manj zanimal, nego za legislativna. Za ta del je bilo lažje celo pod Hohenburgerjem, ki je bil odkrit nasprotnik.

prava se razvilo socialno pravo« (Geldrechtliche Probleme der Stabilisierung 1923, str. 207, prim. tudi str. 227). — »Nisem rad jurist, toda čutim vendar za vedo in njen ugled. Malo je bilo trenutkov, ko me je bilo juristovstva tako globoko sram kakor po berlinskih sklepih, ko je tisk Nemčije in Avstrije v vseh glasovih juristom očital njihovo nesposobnost, da bi pojmovali velike gospodarske pojave, kakor kartelno gibanje, in se je porogljivo poročalo o sporu, h kateremu so dovedla naša posvetovanja«. (Die Kartellfrage, Innsbruck 1904, stran 283⁶). — Prav tam str. 286: »To danes vendar vemo, vsa pravna vprašanja so vprašanja moči... Pravo ne izključuje moči, nego jo daje. Pravo je tisto, kar spravlja z močjo, da prenašamo moč drugega, s tem, da jo povzdigne v npravstveno in državno potrebnost, kateri se uklanjamo, kakor mnogim drugim državnim potrebностям, ker jih pač s stališča države, njenega obstoja in njene blaginje, s stališča obče blaginje smatramo za neobhodne. Naloga prava ni, da se bori zoper moč na vsak način, nego da jo napravi sposobno življenja.« — »Če velja samo preprečiti ali odstraniti protipravnosti, more zakon prepovedati, uničiti, kaznovati, in tako doseže nameravani uspeh. Za gospodarski smoter kartelne zakonodaje pa to ne zadostuje. Tu se pojavlja meja zakonove moči, ki more po današnjem prometnogospodarskem ustroju proizvodnje samo braniti, dajati predpise za naše dejanje in nehanje, ščititi proizvajalca; ne more pa zakon žal nikoli ustvariti proizvajalca.« (Die Kartellfrage, Berlin 1902, str. 231). — »Mi pravniki nismo zastoj hodili v šolo zadnjih desetletij. Ni bil lahek boj niti ne lahka naloga, da se osvobodimo jako formalne logiški-dialektiške metode, po kateri smo se večinoma še učili in izobraževali, da si pogled oprostimo vseh sholastiških omejitev za moderno gospodarsko življenje, za socialne zahteve, da svojo vedo, svoje znanstveno mišljenje osposobimo — — da vanje prodre in jih oplodi ves veletok socialnega bistva.« (Die Kartellfrage, Innsbruck 1904, str. 289). »Sedanost — — ceni vse prednosti formalne intelektualnosti, toda instinktivno čuti po-

⁶ Na Juristentagu 1902 v Berlinu ni prišlo do primernih zaključkov o kartelnem vprašanju, zato se je vprašanje postavilo na dnevni red Juristentaga v Innsbrucku 1904.

trebo, da pravoslovje bolj in bolj — — postane iz zgolj mireče socialno produktivna, ne na učno stolico in sodno dvorano omejena umetnost.« (Emil Steinbach, 1907, str. 1045). Z eno besedo, pravo in pravna veda Kleinu nista bili sami sebi namen, bili sta mu socialna funkcija. Da pri vsem tem ni podcenjeval pomena prava, se zlasti jasno vidi iz poljudnega predavanja »Was wir dem Rechte zu danken haben« (l. 1890, str. 379).

Nadaljnji izreki kažejo obenem, kako resno in važno je Kleinu bilo zakonodavno delo, n. pr. «Bogati promet je rojeni sovražnik enostavnega prava. Njemu je pripisati, da je vedno težje najti kolikortoliko zadostne besede in pojme v zakonih; zaradi njega mora vsaka pravna norma računati z vsemi možnostmi, ki se dajo ali ne dajo zamisliti, in tako mora postati vedno bolj tekoča, nedoločena.« (Die Kartellfrage, Innsbruck 1904, str. 285). — Pravo zanjo (za zakonodajo — — ni več iz tekočega vrveža zajeta modrost življenja, nego trenutna slika življenja samega. Prej iz prava več ali manj izgnano, se kaže življenje kot njegov gospodar. — — Da se z elementi življenja, ki dero v pravo, včasih sprejmo tudi politično vrvenje ali nedobojevani boji, je po naših izročilih vse prej nego razveseljivo. — — Pred vojno je seveda zakonodavna umetnost redno mislila na to, da postavi pravne norme šele, ko politike ne bi več prehudo dražile, in da jih obrusi tako, da bi dale čim manj povoda za politična trenja. Tako previdno se v bodoče najbrže ne bo dalo več ravnati. — — Zakonodaji bo treba omogočiti, da svoje delo opravlja z mirnim premislekom in s sodelovanjem vseh prizadetih stanov in skupin. — — Pravo postaviti na voljo kateregakoli poedinca ali večine in ravnati z občno blaginjo, moralo in kulturo kot z mrtvimi postavkami, bi bila huda zmotna, ker bi morala, čeprav ponovljena v zakonskih oblikah, slednjič pravo spremeniti v silo.« (Das neue Recht, 1920, str. 429 sl.)⁷ — — »Steinbach se je kot zakonodavec moral boriti z drugo oviro: z malo razvitim umetniškim čutom za obliko. O stilizaciji v oblikujoči umetnosti se da različno misliti,

⁷ Res, da so ti izreki bili namenjeni strankarskim bojem v avstrijski republiki, toda mutatis mutandis imajo občno veljavnost.

zakon pa vedno zahteva stilizacijo. Ne da se kar zapisati, treba ga zgraditi po dobrih arhitektonskih pravilih.« (Emil Steinbach, 1907, str. 1046). »Stvarna nezadostnost mnogih novih zakonov izvira iz dveh činjenic. Po eni strani sta se gospodarstvo in promet neizmerno specializovala. V vsaki njihovih neštetihi panog je mnogo običajev, prometnih šeg, tehniškega in pod vplivom gospodarskih ali družbenih sil imajo iste pravne norme često na raznih poljih gospodarstva in prometa povsem različne učinke. Dočim to od zakonodavca zahteva več, manjka v drugo roko vsakega zanesljivega jamstva za to, da zakonodavna tela vedno razpolagajo z znanjem in na skušnje oprtim razumevanjem, ki sta potrebni v poedinem primeru. (Parlamentarische Gesetzgebung, 1917, str. 644).⁸ Vendar Klein ni bil prijatelj pravnega razvoja po sodniških izrekih: »Čim več današnje prilike zahtevajo od zakonodavca, tem redkejša se sme pričakovati, da bi pravotvorni sodniški izrek res nadomestil zakonsko pravo. Razen tega pa manjka prav najplemnitejšega, najboljšega učinka zakonskega prava, njegove očuvalne in vzgojne sile pravo, ki je priznana samo v sodniškem izreku; ta z malimi izjemami ostane juristovsko pravo.« (Die Revision des Bürgerlichen Gesetzbuches, 1904, str. 154).

Povsem dosledno Klein ni bil pristaš svobodnega sodstva. Značilni so sledeči izreki: »Pravo sploh ni sodniška last, nego občno dobro. Njegova glavna vrednost ni v razmerno maloštevilnih sodniških pravorekih, nego v milijonih lajiških pravorekov vsakdanjega prometa. Sodnikova sodba izjavlja, kaj naj bi bile stranke storile, preden so prišle k sodniku. V sodstvu mora priti do veljave, kar je tudi veliki neuki množici razumljivo in pristopno, ne pa nepreračunljive izjave prekulturnega osebnega pravnega čuta. Poslovni promet bi izgubil svojo varnost, ako bi sodnik vsak hip smel preizkusiti zakon, ali je primeren času, in ga za poedini primer razveljaviti, če

⁸ Kakor je to — vedno bolj — res, tako malo je verjetno, da bi se dal oživotvoriti; Kleinov predlog, da naj parlament iz poklicnih slojev izbere veščake, ki bi sodelovali pri posvetovanjih v odsekih. Danes je politicum tudi civilna zakomodaja, za katero je Klein to predlagal v prvi vrsti.

je drugačnega mnenja. — — Z eno besedo, če pomislimo na državno in družbeno funkcijo prava, po Cn. Flaviju propovedovanega kulta individualizma v sodstvu pač ne bomo mogli imenovati drugače nego antisocialnega — — (Der Kampf um die Rechtswissenschaft, 1906, str. 399). — In v intervjuju 1914 (str. 1028) je na dotično vprašanje izjavil: »— — kakor bi bilo želeti, da bi se sodstvo moglo prilagoditi najpoedinejšemu primeru — — vendar menim, da sodnik v izvestnem smislu mora biti vezan. Tem svobodnejši pa in dalekovidnejši naj bo zakonodavec.«

Po vsem tem je razumljivo, da se je Klein, dasi — ali ker? — je visoko cenil rimsko pravo (str. 1019), toplo zavzemal za gospodarsko, življensko izobrazbo pravnikov: »Pred vsem ni dvoma, da je za gospodarsko izobrazbo pravnika neobhodno potrebno, da se spozna v narodnogospodarski in finančni vedi, bankarstvu, davčnem pravu, socialni zakonodaji in socialni politiki in da zato treba te vede na vseučilišču intenzivno gojiti — —.« Tožbe zaradi preobremenitve niso resne: »Kaj pomaga odpuščati učenje in izpite, ko se na prvem koraku v življenje srečamo s temi stvarmi, neglede na to, da so imenovane snovi danes našemu življenju in našim duševnim interesom mnogo bližje nego strogo pravna snov in se jih bo zato čisto lažje naučiti nego pozitivnega prava.« — — »zahtevati, da se tudi nauk o zasebnem in javnem pravu — — skrbno ozira na dotične gospodarske in socialne momente, s tem, da v pravnem nauku vedno upoštevajo in razlagajo gospodarske ali socialne strani pravnih pojavov in razmerij, iz teh področij izvirajoče nagibe za pravni razvoj, vpliv pravnih naprav na narodno gospodarstvo in na sestavo družbe. « — — »Ako se jurist dosledno opozarja, kako revno in nezadostno je zgolj juristično motrenje, bi se navadil, da bi vse pojave meril z merilom, ki bi bilo opredeljeno gospodarski in socialno, in zveza vseh teh funkcij družabnega življenja bi se morala zrcaliti v njegovi sodbi.« (Die Mittel zur wirtschaftlichen Ausbildung der Juristen, 1911, str. 424, 425).⁹

⁹ Članek je prikrojen predvsem za nemške prilike. Na naših univerzah se smatrajo vsi predmeti za enakovredne in tudi metoda pouka

Upam, da se mi je s temi citati bolj posrečilo predočiti Kleinovo splošno znanstveno mišljenje, nego bi spričo tako obširnega gradiva mogel s še tako podrobnim obravnavanjem poedinih člankov in govorov. Ipak ne morem mimo vseh posameznih študij. Zanimivo je predvsem Kleinovo stališče napram razvoju civilnega procesa. Glavni vir razvoja procesnega prava in sprememb v njem mu je človeška slabost in zloba, ki v vsakem procesnem sistemu zlorablja njegove institucije, dokler se zakonodaja ne upre in ne prepreči možnosti zlorabe (šikan), ki jih nudi izvestni procesni sistem, z novim procesom. (Poskusno predavanje na dunajski univerzi 1885, str. 3 sl.). Najsi je to mnenje povsem pravilno ali ne, gotovo je, da se pozna v naših procesnih zakonih povsod in da so naprave, s katerimi je Klein opremil zakon, da brezobzirno zapre vrata zlorabi, v veliki meri vzrok njegove izredne kakovosti. Značilni so za pojmovanje procesnega prava izreki v predavanju »Zeit- und Geistesströmungen im Prozesse« (1901, str. 138 — mimogrede naj omenim točno kritiko starejših procesnih sistemov v tem predavanju): Smotren in v skladu z modernim pojmovanjem države bo proces samo, če je pravna zaščita ne šele s sodbo, ampak od prvega koraka v postopanju res dajanje državne pomoči. To ni utopija, treba le osvoboditi vezano moč sodnikovo in jo, kakor moč drugih državnih organov, dati v službo pravice, občnega blagra in družbenega miru. Kajti vse to nam čuvajo oblike in formule procesa. V njem se tako kažejo meje naše npravne moči. Dobra volja bi napravila proces nepotreben; zato koraka proces, brez katerega ne izhaja nobena doba, prav za prav kot spričevalo vedno enake človeške nepopolnosti in slabosti skozi zgodovino. — — Vsaka dobro izvedena pravda je triumf prava, toda za državo in družbo, za politiko, za narodno blagostanje, za etiko, kulturo in človekoljubje je **en** brez sile in trenja pravilno izpolnjen pravni posel neizmerno večji dobiček nego sto brezhibnih pravn.

zasebnopravnih disciplin ustreza več ali manj gori navedenim zahtevam. Napačno bi pa razumel Kleina, kdor bi mislil, da je pravni pouk stavljen za gospodarski in socialni; le izenačenje je hotel.

Dasi nam je Klein pred vsem procesualist, vendar nikakor ni pretiraval pomena procesnega prava: »Proces je **sredstvo** za ugotovitev materialne pravice in to mora ostati. Znanje materialnega prava in njega pravilna uporaba sta prvo, sicer manjka procesu socialne upravičenosti, sicer je prazno tekoč, klepetajoč mlin.« (Die praktische Anwendung der neuen Prozessgesetze, 1899, str. 89).¹⁰ V isti razpravi Klein tudi naglaša potrebo, zopet in zopet proučavati zakon, sicer se to, kar se ne rabi često, sploh izgubi za pravno življenje (»die **rechtsvernichtende** Macht des Vergessens«).

Razprava »Die Lebenskraft des A. B. GB.« (ob stoletnici, 1911), jasno kaže, od kod življenska sila občnega državljankega zakonika, in kje in kako ga treba popolniti zlasti glede mladinskega prava. Zaščita mladine je bil sploh Kleinov najljubši tema, vedno in povsod naglaša, kako potrebna je: »za državo in njen narod ni večjih življenskih vrednot od njihove mladine, kajti država in narod živita za bodočnost.« (Rede am ersten österr. Kinderschutzkongress, 1907, str. 499). Ko kritikuje prvo delno novelo k o. d. z., ji zamerja najbolj to, da ne sega dovolj daleč v zaščiti mladine (Eine Kriegsnovelle zum BGB, 1914, str. 194 sl.), kakor je vladi zameril, da ni spravila v življenje mladinskega kazenskega prava.

Iz občnega civilnega prava bi še opozoril na razprave o dedni stavbeni pravici, glede katere je Klein pričakoval, da bo izdatno podprla izvedbo stanovanjske reforme, za katero se je mnogo zavzemal. Dvomim, da je uresničitev teh nadpreččila samo vojna. — Tudi za nas je zanimiv članek »Die Entschuldungsfrage auf dem Juristentage« (1904, str. 156). — Klein vidi rešitev kmeta edino v združnem delu, zlasti pa pobija ustanovitev zadolžitvene meje, ki je čisto zunanje sred-

¹⁰ Ako se pri nas z uvedbo novih procesnih zakonov uvede tudi institucija pisarniških inštruktorjev — in morala bi se — naj bi si gospodje, ki bodo določeni za inštruktorje, po nekajkrat prečitali Kleinov nagovor na prvi konferenci sodnih inštruktorjev (str. 82). Težko, da bi jim kdo mogel krajše in točnejše povedati, česa treba in česa se jim je čuvati. Zlasti pa bi pri nas, kjer v mnogih ozirih oblika ubija misel in gre v nekaterih krajih in izvestnih upravnih panogah birokratizem v najslabšem smislu uprav v klasje, trebalo v pravem in prenesenem pomenu pamtiti, da »ne sme priti do poslovniskega sodstva ali poslovniske vede«.

stvo, ne sega zlu do temelja, podražuje osebni kredit in spravlja kmeta v roke oderuhom, zlasti če ni preskrbljeno za reden kredit. Kakor da bi bil mislil na velik del naše domovine! — Previdnost Kleinovo v zakonodavnih vprašanjih kaže razpravica »Der Weg« (1905, str. 393). Ko je prevzel vodstvo just. ministrstva, so mnogi od njega pričakovali in zahtevali spremembo bračnega prava. Fino je odgovoril, da dobimo boljše bračno pravo, če ga bo zahteval javno življenje določujoči duh naroda, če bo sam za to zrel. Ne gre rotiti moža (Kleina), nego razgibati duhove množice.

V trgovinskem pravu se je Klein bavil zlasti s karteli, z oblikami in ustrojem gospodarskih združenj, s poenotenjem meničnega prava. Razprave o teh predmetih, dasi deloma stare nad 20 let, zaslužijo vso pozornost. Izmed člankov kazensko-pravne vsebine naj opozorim na mnenje, dano za 15. mednarodni časnikarski kongres v Rimu (1911) o predmetu »Der Zeugniszwang gegen die Presse« (str. 372 sl.).

Da je bil Klein odličen stilist, je splošno znano. To se vidi tudi njegovim govorom, od katerih naj omenim le one v parlamentarni debati o civilnih procesnih zakonih (str. 47 do 81)¹¹ in o kartelnem vprašanju na Juristentagu v Innsbrucku (str. 249—302). Kakor pa so sijajno napisani, so vendar komaj senca govorjenih, kajti Klein je kot govornik naravnost fasciniral. Kdor ga je čul, bo tu spoznal enega vzrokov, da se je Klein tako zavzemal za živo besedo v pravdi in da je tako neusmiljeno pobijal vse nepotrebno pisanje. Razumel bo, da je bridko tožil, da se senžermenska pogajanja vrše samo pismeno, in da temu pripisuje znaten del avstrijskih neuspehov. Dvomiti smemo, ali ima prav, toda značilno je zanj.

Pisma so naslovljena izdajateljici, eno izdajatelju knjige. Priznati moram, da so mi bila za Kleina - človeka pravo od-

¹¹ Precej je Klein delal s statistiko, ko je branil svoje procesne zakone. Značilen je izrek (Die Parteienvertretung im künftigen Prozesse, str. 41.) « ... sodbe o tem predlogu osnutka bi bile pač z vsega početka milejše, ako bi praktični juristi bolj gojili pravno statistiko. » Pri nas je, kolikor vidimo, pravosodna uprava sploh ne goji, niti ne vemo, ali vsaj surovi material zbira povsod. (Marsikateri zakon ali naredba bi bil drugačen, ako bi se poklicani faktorji vsaj malo bavili z »nadležno« statistiko.

kritje, kajti v službi je bil Klein vsaj z nami nižjimi, ki smo itak le prav redko prišli z njim v stik, samo služben in izven službe v družbi sicer duhovit, tudi sarkastično šaljiv, nikoli pa ni pokazal niti najmanj svojega čustvovanja.¹² Iz pisem pa vidimo, kako se je mož pri svojem delu boril sam s seboj, kako neprijetna mu je bila borba v javnosti, zlasti z manj vrednimi nasprotniki, kako je užival prirodo in umetnost na Tirolskem, v Italiji in v našem Dubrovniku (pismo iz l. 1919): »Smel sem se zanesti na Tvoj dobri okus, toda vendar presega ta kot zemlje vse, kar se da misliti. Ko sem davi stopil na balkon, me je kar prevzelo, da sem toliko lepega obsegel z enim pogledom.« Iz drugega dubrovniškega pisma se pa tudi vidi, koliko je trpel, ko se je moral posloviti — ne od ministrovanja, nego od svojega delokroga — — »tako brez smotra, tako popolnoma brez cilja in koristi, kakor moja eksistenca, ni vendar nobena«.

Sklepam z besedami, s katerimi je Klein v intervjuju orisal svoje življenje (str. 1029): V mojem življenju je malo zanimivega ali celo romantičnega. Najbolj morda sili v njem v ospredje, da sem vedno delal kot žival, kajti naše današnje življenje zahteva pridnost kot temeljni pogoj vsake eksistence in vsakega uspeha.« Zamolčal je, da je bil ženijalen človek.

¹² Klein je bil samec. Včasih je pri obedu prisedel k mizi, kjer so obedovali uradniki iz raznih ministrstev, zlasti justičnega. Tam sem ga imel priliko izvenslužbeno spoznati tudi jaz. Vedel se je povsem neprijetno, toda že sam naziv ekscelenca mi pripuščal nikakršnega približanja. Trdilo pa se je splošno, da je tudi večini svojih najbližjih sodelavcev bil često neprijeten šef, da si je cenil inteligenco in delavnost tudi pri drugih.

Nova knjiga o našem tiskovnem pravu.

Dr. Metod Dolenc.

I. Zagrebški redni vseučilišni profesor za kazensko pravo dr. Stanko Frank, bivši glavni urednik uglednega dnevnika, torej dober poznavalec novinarstva, je napisal štu-

dijo o temeljih tiskovnega prava,* ki jasno kaže, kako prav mu je hodila praktična verziranost v tiskovnih stvareh. Pa motil bi se, kdor bi mislil, da bo ta knjiga v prvi vrsti ali vsaj v veliki meri služila praksi. Knjigo bi označili na kratko, da je pravnofilozofična po vsebini, a kriminalnopolitična po tendenci. Razmotriva s profundnim poznanjem materije in literature bistvo tiska, bistvo kazni, pa preiskuje vse relacije med njima in odkriva pogoje, ki so se pripetile našim zakonodajcem, ko so na brzo roko skovali naš zakon o tisku, po davno zastarelih vzorcih. Doslej smo imeli za domačo porabo dvoje komentarjev (M u h a, H ö n i g s b e r g; glej naš prikaz v Slov. Prav., 1. 1927, str. 39 nasl.); sedaj smo dobili znanstveno delo, ki se z njim lahko postavimo tudi pred tujim svetom.

Pri svojih razmotrivanjih pride avtor do zanimivih zaključkov, ki po naših mislih baš najbolje spričujejo, da njegova knjiga ni namenjena vsakdanji praksi. On pravi in utemeljuje na zajemljiv način (gl. str. 62 et passim), da se po tiskovnem zakonu, ki je poseben zakon zase, ne more smatrati niti pisca niti urednika niti izdajatelja niti tiskarja niti razširjevalca za storilce v smislu kazenskega zakonika; kajti šele celokupno sodelovanje vseh teh faktorjev vede — do zabranjenega uspevka, doseženega s tiskom. Za to pa tudi normativno po tiskovnem pravu odrejene »kazni« niso kazni; saj naj ne zadenejo krivca (čl. 40, al. 3, 4) ali pa bi vobče ne smele biti po svoji funkciji uvrščene med sredstva kazenskoprav. represalij. Prej bi spadale med politične represalije ali med očuvalna sredstva. Na značaj političnoadministrativnih odredb cikajo namreč tudi določbe glede popravkov in zaplemb, ker tu ne more biti več govora o kazenskopravnih represivnih sredstvih, ko niti osebe kaznivega storilca še ni. Pri tem zakon glede popravkov niti ne misli na to, da bi moralo biti pravilno, dognati s popravkom resnico, ampak dopušča, da sme pod izvestnimi formalnimi pogoji kdo še hujše neresnico trditi in zahtevati nje priobčitev v tisku!

* Osnovi prava o štampi. Zagreb 1927. Tisak Jugoslavenske Štampe D. D. Str. 173.

Na zelo odločen način se zavzema avtor za dobro novinarstvo. On pravi generalno: »J u štampi ima korupcije!« (str. 12) in citira ameriškega novinarja, ki je dejal o svojem stanu: »Mi smo marijonete... Mi smo intelektualne prostitutke...« (Str. 15). Edino svetlo točko v našem zakonu o tisku vidi Frank baš v tem, da je naš zakonodajec napravil odločen korak, da očuva novinarjem vsaj malo materialne in moralne svobode. Izdal je namreč na podlagi tiskovnega zakona po avstrijskem vzorcu prirojeno uredbo z dne 25. septembra 1926 o razmerju med novinarji in novinarskimi podjetji. —

O postopanju glede tiskovnih stvari govori avtor, žal, le na treh straneh. Ipak je povedal mnogo, med drugim de lege ferenda to, da bi bilo po njegovem mnenju uvesti nekakšno objektivno postopanje, kjer bi bila obdolženčeva oseba le fiktiven predstavnik tiskovne odgovornosti, a sodbe naj bi izrekala porota.

II. Če smo zgoraj naznanili samo grobe linije o vsebini knjige, ker se to v okviru prikaza ob bogatosti avtorjevih misli drugače ne dá storiti, in če smo povzeli glavne smeri zasnove in njene izvedbe, s tem seveda nismo hoteli usvojiti si vse trditve, ki jih avtor postavlja. V teh kratkih vrsticah tudi ne moremo obsežno polemizirati z avtorjem. Naj le na kratko pokažemo, kako težki problemi se tu pojavljajo, problemi, o katerih bi človek skoraj mogel reči: »quot capita, tot sententiae«; naj se ozremo le na dva tri osnovna vprašanja, kjer bi avtorju ne mogli slediti.

Vsa njegova izvajanja potekajo iz osnovne misli, izražene na neštetihih mestih knjige, da se znači kot materija zakona o tisku »javno mišljenje«. »Štampa služi kao megafon javnog mišljenja« (str. 76). Avtor analizira tudi pojem javnega mnenja; ipak smatramo, da pomeni avtorjevo »javno mišljenje« precolebljivo podlago, da bi služila za pojmovno zgradbo tiskovnega prava. Kajti, kaj je »javno mišljenje«, dalo bi se morda še za javno življenje v politiki definirati, ako bi se reklo, da znači mišljenje daleko prevladujoče množice. Ali z a p r a v o se nam zdi ta pojem neporaben. Saj so vsi činitelji, ki so udeleženi pri tisku, tudi del javnega mišljenja, takisto pa tudi vsi srditi nasprotniki od nekega tiska zastopanega sta-

lišča, ki si nikdar ne bodo dali korigirati, s v o j e g a mnenja, niti se mu ne bodo hoteli akomodirati, makar bi bili uverjeni o njegovi nepravilnosti. Če govori avtor naravnost o javnem mnenju, ki ga tisk vsebuje, bi ugovarjali, da tisk sploh nima »javnega mnenja« v zgorajšnjem smislu, ampak le s v o j e individualno mnenje, izraženo na javen način, t. j. s tiskom. Če n. pr. zakotni listič tako mimogrede natisne prostaško psovko, ki meri na določno osebo, in se ta tudi čuti užaljeno, — ali naj gre tu res za »javn o m n e n j e ?« Seveda pravi avtor na str. 57, da je »štampa bar parcialno javno mišljenje«; ali tista »pars mnenja« pade tu tako nizko, da pač ni več — javno v smislu, ki ga hoče konstruirati avtor. Vsekako pa se smemo vprašati: Ali se more pri taki razblinjenosti pojma »javnega mišljenja« baš na tej podlagi naravnost zgraditi celokupna miselna stavba tiskovnega prava?

Že gori smo povedali, da smatra avtor za pravno zgrešeno karakterizacijo posameznih činiteljev pri tisku kakor pisca, urednika itd. kot — storilcev. Mi smo predvsem nazora, da se pojem »storilec« ne dá drugače označiti nego normativnim potom, vse druge opredelbe bi bile podvržene upravičenemu očitku brezbrežnosti. Od našega tiskovnega zakona normativno odrejeni pojem storilca pa ni a priori protiven logiki! Za nas je namreč storilec v kazenskopravnem smislu vsakdo, ki ima deliktično sposobnost t. j. uvidevnost in zavest o antisocialnosti svojega dejanja in ki to dejanje zavestno stori. Če je tiskar v zavesti, da tiska normativno kot antisocialno dejanje zabranjen pamfet ali hujskarijo, je storilec v kazenskopravnem smislu ter gre le še za obliko njegove krivde. Samo kjer ne gre za krivno obliko v smislu kazenskega zakona, samo tam je umestno, da se govori o »fikciji krivde«. Stvar zakonodajne tehnike bi pa bila, da bi se storilec z značajem krivca v smislu kaz. zak. kaznoval s kaznimi v ožjem smislu besede, dočim bi se morale za vse druge činitelje, ki so tudi »krivci«, toda v drugačnem pogledu, iznajti in ustanoviti represalije drugačnega značaja. Torej ne bi bilo treba nobene korekture, nobene fikcije pojma krivde. Kdor krši pravno dobrino javnega reda, pravnosti, časti itd. s tiskom prav tako zavestno, kakor bi to storil z besedo ali drugačnim dejanjem,

ta je krivec v smislu kazenskega zakonika, samo višina njegove krivde je večja. Kdor pa krši iste pravne dobrine, ne da bi bili doseženi pogoji kaznivosti po kazenskem zakonu, tega naj zadenejo normativno ustanovljene drugačne represalije ali sankcije tiskovnega zakona.

Na str. 102 pravi avtor sam, »da za nas vrijednost kojeg zakona o štampi stoji u omjeru prema njegovoj blizini kaznenom pravu«. S tem se popolnoma strinjamo. Ali kaj je potem treba, da kriminalnopolitično priporoča v primerih tiskovnih deliktov »postupak, gdje će ulogu okrivljenoga da igra djelo, o kojemu se radi, konkretni produkt štampe u neku ruku personifikovano —. Produkt štampe će biti predmet pretresa . . ., a ulogu okrivljenog moći će da glumi svaki od onih pojedinaca, koji dijele odnosno mišljenje, ali tek u toliko, što će im pripadati samo prava okrivljenoga a napose njegovo najvažnije pravo pravne obrane« (str. 155). Mi pa pravimo: Kam bi prišla pravna zavest, ako bi odobravali tako neharmonične solucije vprašanja in dovoljevali, da novinarji ne kazneno store to s tiskano besedo, česar bi s prosto besedo brez kazni ne smeli storiti? —

Kot že omenjeno, pledira Frank za to, da naj sodijo tiskovne stvari porotniki. Da si smo še vedno pristaši ideje porotnih sodišč (čeprav ne več za vsako pokrajino naše države), vendar baš za tiskovne stvari ne bi mogli priporočati Frankove solucije problema, ampak ostali bi slejkoprej pri tem, da naj bi se tiskovne stvari sodile v senatih dveh učenih sodnikov in enega lajika - novinarja ali književnika (Poblizje Dolenc: Die Verfassung der oest. Strafgerichte u. das Laienrichtertum, Heidelberg 1910, str. 598. nasl.) —

Izneseni pomisleki sicer niso edini, ki jih imamo, ali so najglavnejši, ipak nam niti najmanje ne branijo, da študij Frankove monografije vsej naši inteligenci, osobito pa pravnikom in novinarjem, najtopleje priporočamo, in ji le želimo, da naj bi inavgurirala po svoji ostrini, pa upravičeni kritiki skorajšno revizijo našega tiskovnega prava — od temelja.

V spomin Vladimirju Mažuraniću.

Univ. prof. Mihajil Jasinski.

Exegi monumentum aere perennius ...

Horatius.

Dne 17. januarja l. 1928. je preminul v 83. letu svojega služnega življenja Vladimir I. Mažuranić, avtor slavnega historično - juridičnega slovarja — »Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik«.

Pokojni znanstvenik je spisal tudi več drugih del »Život i djela Dimitrije Demetera«, »Malen Jaša Dubrovčanin« etc. Toda njegovo ime je zaslovelo v zgodovinskopravni znanosti baš po zaslugi omenjenega rečnika, ki je neprecenljive vrednosti za raziskovanje Primorskih statutov ter srednjeveških Hrvatskih listin. Isto delo mu je doprineslo člansko čast pri Jugoslavenski akademiji znanosti i umjetnosti v Zagrebu. Razen Hrvatov nima do zdaj noben drug slovanski narod tako ponosno veličastnega historično-juridičnega slovarja kakor so Mažuranićevi »Prinosi«. Po obsegu, količini obdelanega gradiva in bogastvu pravnih izrazov presegajo celo znani Slovanski zgodovinsko - pravni slovar, delo Hermengilda Jirečka, ki je dobil ime »Prove« po slovanskem bogu pravice in pravičnosti.¹ Sicer se ozira Mažuranićev slovar predvsem zgolj na hrvatske pravne spomenike, dočim vsebuje H. Jirečkovo delo pravne izraze več slovanskih narodov (Rusov, Poljakov, Čehov, Srbov in Hrvatov).

Mažuranićevi »Prinosi« so imeli tako veliko vlogo v znanosti in tudi v avtorjem osebnem življenju, da moramo vsaj na kratko omeniti to znamenito delo.

VI. Mažuranić je bil sin hrvatskega bana in znanega pesnika Iv. Mažuranića ter od kraja menda ni mislil na strokov-

¹ Hermengild Jireček: »Prove«. Historický slovar slovanského práva. Praha, 1904, str. VIII + 445. Izrabim to priliko, da sporočim veselo novice za vse, ki se zanimajo za slovansko pravno zgodovino. Ugledni pravnozgodovinar profesor Praške univerze K. Kadlec bo kmalu natisnil svoje večletno delo — glosar besed in izrazov, katere obsegajo stari pravni spomeniki vseh slovanskih narodov. Nedvomno bo presegalo to delo po številu besed, frazeologij in tudi v dr. ozirih Herm. Jirečkov Slovník, ki je itak davno postal bibliografska redkost.

no znanstveno delovanje. Dovršil je juridično fakulteto in je služil kot sodnik. Leta 1912. je sklenil to pot kot predsednik banskega stola. Med tem se je odigral dogodek, kateremu je bilo sojeno, da pritegne Vl. Mažuranića k znanstvenemu delovanju. Pred kakimi 50. leti je sklenila Jugoslovanska akademija v Zagrebu, da založi poseben zbornik z imenom »Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium«, katerega prva skupina naj bi obsegala »Statuta et leges« (kot prvi izmed teh spomenikov je natisnila akademija l. 1877. Korčulanski statut, ki ga je priredil prof. J. Hanel). Poseben mešan odbor (člani akademije in pravne fakultete Zagrebške univerze) je pretresal vprašanje o tisku Dalmatinskih statotov. Takrat se je pojavila tudi misel o pravnozgodovinskem slovarju, ki bi bil potreben za pravilno umevanje onih statotov. Pokojni Vl. Mažuranić je prevzel nalogo in je za njo bil ves navdušen. L. 1902 je že objavil načrt za bodoči slovar v članku »O rječniku pravnoga nazivlja hrvatskoga«. (Rad. Jugoslov. Akad. 150). Leta 1907. je sklenila Jugoslavenska akademija prevzeti tiskovne stroške Mažuranićeve publikacije in leta 1908. je že izšel prvi zvezek »Prinosa za hrvatski pravnopovjestni rječnik«. Tekom naslednjih 14 let je natisnil avtor še 9 zvezkov in na ta način je l. 1922. zaključil temeljno besedilo svojega epohalnega dela, ki šteje 1756 velikih strani in 8°. Kljub visoki starosti (štel je takrat že skoro 78. let) je ohranil neumorni znanstveni delavec vso čilost in podjetnost ter je l. 1923. objavil še poseben dopolnilni zvezek z imenom: »Dodatci uz Prinose za hrvatski pravnopovjestni rječnik« (XVI in 74 str.). Če se spomnimo, da je pričel Mažuranić delati za zgodovinsko pravni slovar menda že po l. 1880.² in ga je dovršil z XI. dopolnilnim zvezkom šele l. 1923, potem bomo upravičeno sklepali, da je posvetil neprestanemu delu za »Prinose« skoro 40 let svojega življenja. Ni čuda, da zaključuje Mažuranić uredniški predgovor v X. zvezku od 4. februarja l. 1922. z zahvalo vsem, ki so mu bili s tiskanimi deli ali drugače v pomoč pri sestavljenju slo-

² V »Napomeni« k II. zvezku »Prinosa« (l. 1908) pravi Vl. Mažuranić: »**Ima već mnogo godina**, što sam nastojao, da pobilježim i poredjam iz naših pravnih spomenika s okraj i s onkraj Velebita ono, što mi se činilo vrijedno spomena, ne bi li poslužilo za hrvatski pravnopovjestni rječnik.«

varja, ter vzklikne utrujeno: »Ja pak sada žudim pokoj. Majora tentent juniores!«

Ni mogoče podati v kratkem članku izčrpno oceno največjega dela preminulega znanstvenika, vendar pa si usojam že omenjenemu dodati nastopno. Avtor »Prinosov« se ni omejil na raznolike hrvatske pravne spomenike. Pri tolmačenju posameznih besed in izrazov se je večkrat poslužil razen obsežnih citatov iz hrvatskih virov tudi pravnih izrazov in spomenikov drugih slovanskih oz. neslovanskih narodov.³ Razen zgodovinsko - pravnih besed in izrazov obsega Mažuraničev slovar tudi drugačne, malo znane ali sploh pozabljene v sedanjem hrvatskem jeziku. Še več: posamezne z izvornim besedilom izdatno ponazorjene razlage so tako obširne, da predstavljajo prav za prav manjše strokovne razprave. To se tiče zlasti gesel: ban, bratstvo, crkva, čast, dar, grad, kupiti — kupovati, porota (vsak izmed omenjenih člankov obsega po 10 do 16 tiskovnih str.) in dr. nekoliko manjših člankov (Hrvatini, hereza, krv, pleme, pristav, kazna, daća, denuncija, dota, pozov, večje, baština, grabež, kradja, muka, oporuka, pravda).

VI. Mažuranić je rabil pri delu nad slovarjem mnogoštevilna leksikografska (med dr. tudi znani Du Cangev slovar), filološka, zgodovinska, etnografska in pravnozgodovinska dela najrazličnejših pisateljev, a poleg tega se je večkrat poslužil tudi lastnih domislekov, dodatkov, popravkov, ki vedno temelijo na samostojnem raziskovanju dotičnih vprašanj. Vsi ti lastni prispevki se odlikujejo po izredni avtorjevi skromnosti in popolni korektnosti napram tujemu mnenju. Isto samozatajevanje preveva tudi zaključno avtorsko oceno »Prinosov«. »Sad na kraju mojega truda, — pravi VI. Mažuranić v predgovoru, — sa strahom motrim grieške i omaške, pak i obće golem broj pitanja, potaknutih, a da se k rješenju ne primakoše«. Ta nenavadna skromnost je tem bolj ganljiva in občudovanja vredna, da je storil avtor vse, kar je možno za človeške moči, da bi čim bolj izpopolnil slovar in ga obvaroval slučajnih tiskovnih

³ V dopolnilnem XI. zvezku slovarja našteje avtor sam pod geslom »Njemac« (str. 19—20) najvažnejše nemške pravne izraze, katere je rabil v »Prinosih« pri razlaganju vsporednih jugoslovenskih pravnih ustanov.

in različnih drugih pogreškov. Po našem globokem prepričanju (ki ga bodo, kakor si usojam misliti, delili tudi drugi pravni historiki), bi imel neumorni in izredno vestni avtor »Prinosa za hrvatski pravnopovjestni rječnik« popolno pravico vzklikniti s Horacem skupaj ob koncu težkega dela: »Exegi monumentum aere perennius...«. Vsekakor pomenijo Mažuraničevi Prinosi« eno izmed najpomembnejših in osnovnih del hrvatske pravno-zgodovinske literature. Mažuraničev slovar bo vedno neobhodno potrebna priročna knjiga za vse historike jugoslovanskega prava.

Naj zaključijo mojo beležko kratki osebni spomini na pokojnega znanstvenika.

Prvič in žalibog tudi zadnjič sem videl Vl. Mažuranića in sem z njim govoril začetkom oktobra l. 1926. Obiskal sem ga, ne da bi se z njim samo seznanil, temveč da bi mu tudi osebno izročil moje pred kratkim natisnjeno delo o Veprinačkem statutu. Saj sem se ob tej priliki izdatno posluževal Mažuraničevega slovarja. Ko sem pozvonil pri vratih Mažuraničeve vile na Jurjevski ulici, je vstopil za menoj še neznan gospod. Vstopila sva v sprejemnico, kjer so naju prosili, da počakava na gospodarja. Vsedla sva se po nasprotnih kotih velike sobe. Trenutek pozneje so se odprle duri iz veže, blizu katerih sem sedel, in vstopil je visok, slok, še vedno jako čil stavec z bistrim pogledom in prijaznim obrazom. To je bil Vl. Mažuranić. Naznanili so mu telefonski moj obisk še na predvečer. Zato se je meni približal, me pozdravil in tiho rekel: »Malo počakajte. Oni gospod bo kmalu šel, pa se bova podrobno pomenila!« Odšel je k drugemu gostu, ki se je izkazal kot znan profesor Bonnske univerze L. Karl Goetz (ki je med dr. tudi avtor razprave o »Ruski Pravdi«). Prof. K. Goetz je menda bil prvič pri Mažuraniću, kakor tudi jaz. Po medsebojnih pozdravih naju je gospodar seznanil in pričel se je skupen razgovor — zdaj hrvatski, zdaj nemški. Sicer je največ pripovedoval prof. Goetz o svojih vtisih iz Beograda, ki ga je pred kratkim obiskal, in Petrograda, kjer je bil nekaj mesecev poprej. Kmalu se je prof. Goetz poslovil, mene pa je ljubeznivi gospodar še zadržal. Dolgo sva se živahno pogovarjala o različnih stvareh, predvsem seveda o predmetih, ki se tičejo pravne zgodovine

različnih slovanskih narodov. Najin razgovor je bil tako zanimiv in gospodar je bil tako ljubezniv, da bi se jaz ne požuril posloviti se, če se ne bi bal preveč utruditi 82-letnega starca. Prav pristrčno sva se posločila in se za slovo po slovanski šegi celo poljubila na pobudo prijaznega gospodarja. Zapustil sem VI. Mažuranića pod globokim vtisom njegove plemenite očarljive osebnosti. Občudoval sem njegovo veliko erudicijo, izvrsten spomin, živo zanimanje za znanstvena vprašanja, katero je ohranil kljub visoki starosti, izredno prijaznost, pristrčno vljudnost in široko, bi rekel brezmejno ljubezen do vsega slovanstva.

Prihodnji dan sem zapustil Zagreb, a dva dni pozneje sem že dobil v Ljubljano Mažuranićevo pismo. Pisal mi je, da je že pregledal »z velikim zadovoljstvom lijepo izdanje« Vepri-načkega statuta, poročal mi je lastne dodatne pripombe k nekaterim historično-juridičnim izrazom (komunščak, zaklić in dr.) ter končno je izražal obžalovanje, da ni imel, neglede »na dužnost i vruću želju svoju« prilike, da bi mi povrnil obisk. Kako je vse to značilno za častitljivega znanstvenika!

Omenil sem, da je slovar hudo utrudil VI. Mažuranića in si je želel že l. 1922. samo miru. A našel je ta vroče zaželjeni mir samo po smrti,⁴ ko se je preselil v »bolji svet«.⁵

Naj da Bog večer in brezskrben mir blagi in plemeniti duši slavnega slovanskega znanstvenika!

⁴ Kljub utrujenosti in hrepenenju po počitku je nadaljeval Mažuranić znanstveno delo do zadnjih mesecev svojega življenja. Dovršil sem že to kratko beležko, ko sem nenadno prejel od VI. Mažuranićeve rodbine in na pokojnikovo osebno željo (zapustil je seznam oseb, katerim je namenil avtorske izvode) njegov zadnji članek »Gebelim«, objavljen v VIII. knjigi »Kola Matice Hrvatske« l. 1927.

⁵ Ta izraz rabi VI. Mažuranić sam, ko omenja smrt (l. 1688) du Can-gea, avtorja znamenitega glosarja srednjeveške latinščine.

Književna poročila.

Dr. Leonid Pitamč. *Država*. 1927. Založila Družba Sv. Mohorja. 8°, 480 strani. Cena vez. Din 140.—, za člane M. D. Din 70.—.

Državno pravo je bilo v Slovincih do ujedinjenja prav slabo obdelano. Važnejših državnoslovnih razprav je bilo prav malo, knjig nobenih. Izmed pisateljev na tem polju je omeniti dr. Janeza Kreka, ki se bavi v svojem »Socializmu« (1901) nakratko tudi s pojmom in oblikami države, dr. Aleša Ušeničnika, ki razpravlja v svoji »Sociologiji« (1910) v II. delu (str. 108—217) že obširneje o postanku in smotru države, o njenih oblastih in oblikah, o državi kot organizmu, o odnosu države do drugih držav. Njima sledi dr. Bogumil Vošnjak v »Vedi« s prvimi specifično državnoslovnimi razpravami, izmed katerih je njegov »Uvod v obča načela državnega nauka« (»Veda« I. 1911, str. 42, 137, 237, 336, 435/601) še danes prav uporabljiv in poučen, čeprav še ne upošteva modernih državnoslovnih teorij, ki so nastopile l. 1911 s Kelsenom. Omenja ga pa že v »Vedi« II. zv. št. 1 in 2, kjer ocenjuje njegove »Hauptprobleme der Staatsrechtslehre«. Po teh početkih utihne z »Vedo« vred med evropsko vojno tudi dr. Bogumil Vošnjak, ki se je bil s svojim obširnim delom »Ustava in uprava ilirskih dežel« (izdaja Slov. Matica 1910) častno uvelodel v zgodovino našega ustavnega in upravnega prava. Po ujedinjenju se stvari pri nas obrnejo na bolje. Pojavita se Žolger in Pitamč v »Slov. Pravniku«, »Času« in v »Zborniku znanstvenih razprav juridične fakultete« s številnimi, široko zasnovanimi in globoko črpajočimi razpravami. Enotnih sistemačnih del pa do danes nismo imeli ne v državnem niti v meddržavnem pravu.

Dr. Pitamč je tu zastavil svoje sile ter nam pred kratkim podal prvo veliko državnoslovno delo v slovenskem jeziku. Njegova »Država« je plod več ko desetletnega dela, ki sega v svojih zasnovah in početkih še v čase pred vojno. Pitamčev ostri, k minucioznemu razglabljanju pravnih pojmov nagibajoči se duh se je izuril v šoli slovitega Edmunda Bernatzika. Sledovi Bernatzikovih metod se javljajo tudi v pričujoči knjigi, kadar se loti podrobne juridične analize. V materialnem pogledu se pozna vpliv Žolgerjevih nazorov, zlasti kjer se dotika avtor meddržavnega prava, sicer pa se nagiba v pravnofilozofskem pogledu k normativni teoriji dunajskega profesorja H. Kelsena, ki razlaga državne ustanove s stališča države kot ustroja enotnih pravnih norem. To se vidi n. pr. pri razpravljanju o pojmu države, njeni suverenosti in enotnosti, o razmerju med zakonom in uredbo, pri nauku o sodnih in upravnih aktih itd. Ti vplivi niso bili dovolj močni, da bi si avtor v pričujoči knjigi ne zasnoval svojega posebnega sistema in da bi tu ne hodil svoja pota.

Knjiga je po poglavitni vsebini razdeljena v štiri dele, ki obravnavajo bistvo države (str. 1—64), državne oblike (str. 65—174), državna pravila (str. 175—271) in državne organe (str. 272—445). Kratke dodatne raz-

prave o državi in meddržavnem pravu (str. 446-455), ter o razmerju države do meddržavnih organizacij (str. 456-464) prinašata peti in šesti del.

V prvem delu (bistvo države) razpravlja avtor podrobneje o različnih državnih teorijah, o državnem ozemlju, o suverenosti, o postanku in slednjič o enotnosti države. Definicija države, ki jo podaja na koncu tega poglavja, je različna od doslej običajnih ter označuje državo kot »pravno organizacijo ljudi na določnem ozemlju, katera je neposredno podrejena meddržavnemu pravu in kateri so podrejene vse pravne organizacije na tem prostoru, razen tistih, ki so same neposredno odvisne od meddržavnega prava.« V drugem delu (državne oblike) razlaga bistvo despotije, absolutne monarhije, absolutne republike in referendumu, stanovsko monarhijo in republiko ter moderno državo, kjer sta posebno jasno — tudi raz historično razvojno stališče — obravnavani ideji reprezentance in ločitve oblasti, nadalje konstitucionalna in parlamentarna monarhija, parlamentarna predsedniška in direktorialna republika, slednjič sodržavje in zvezna država in kot posebni obliki sestavljene države zveza socialističnih sovjetskih republik in britanski imperij. V tretjem delu (državna pravila) je govor o treh poglavitnih oblikah državnih pravil: Ustavi, zakonu in uredbi. V poglavju o ustavi je s posebno ljubeznijo predelana tvarina o človeških in državljskih pravicah (glej v tem oziru avtorjevo razpravo »O pomenu človeških in državljskih pravic« v Zborniku znanstvenih razprav juridične fakultete V. letnik 1925/26, str. 3—17). V poglavju o zakonu se pisatelj približuje pozitivističnemu naziranju o bistvu zakona. (Prim. v tem pogledu avtorjevo razpravo »Ustava in zakon« v »Slov. Pravniku« l. 1922, str. 1—4). Vsako pravilo, ki ustreza pozitivnim pravnim pogojem njegovega postanka, mu je zakon, naj si je splošno ali ne. S tem Pitamic odklanja tako francosko teorijo o nujni splošnosti zakona, kakor tudi Labandovo-Jellinekovo teorijo o zakonu v materialnem smislu, ki je še danes precej razširjena; zato se mu javlja razlika med zakonom in njemu podrejeno uredbo le v obliki ter kompetenci njo ustvarjajočih organov, ne pa v vsebini. Vendar mora pri uredbi priznati nje splošni značaj ter odklanjati izdajanje individualnih uredb po višjih inštancah. Avtor odklanja soglasno s Kelsenom tudi običajno razlikovanje med pravno in upravno (administrativno) uredbo. Po »važnosti za javnost« naj se tu reši vprašanje obnarodovanja, ki ima določne pravne posledice. Tu bi bilo želeli natančnejšega obravnavanja tvarine, posebno ker se upravni organi radi nagibljejo k temu, da uvajajo čestokrat dalekosežne omejitve državljskih pravic s splošnimi, nikjer razglašeni in od nikogar kontroliranimi interimi navodili. V četrtem (najobsežnejšem) delu se obravnavajo državni organi, načelnik države, parlament, državna uprava, samouprava in sodstvo. Zelo podrobno so obdelane volitve v parlament; tu so navedeni vsi sestavi (absolutne in relativne večine, proporcijalni sestavi Hare-ja, Hagenbacha-Bischofa, d' Hondta). Tudi samouprava je obdelana sicer kratko, a dokaj izčrpno; pri tem se posebno upoštevajo angleške razmere. V poglavju o sodstvu poudarja avtor enotnost delovanja državnih organov

in odklanja zato teorijo o treh oblastih in njih stroge ločitve. Upravni in sodni posli se po mnenju avtorjevem ne razlikujejo po načinu delovanja — med njimi so samo stopinjske razlike — ampak nekam preformalno po tem, ali so upravnim ali sodnim oblastvom po pozitivnih normah poverjeni. Peto poglavje o razmerju države do meddržavnega prava je širše izvajanje definicije države, ki jo podaja avtor v I. delu ter se po navadi ne najde v knjigah o državnem pravu, vendar je misel, vnesti vsaj temeljna načela o odnošajih države do meddržavnega prava v sestav državnega prava, umestna, ker so v najnovejšem času državno pravo evropskih držav vedno tesneje in silneje prepleta s pravili in vodili meddržavnega prava. V zadnjem, šestem poglavju, ki govori o razmerju države do meddržavnih organizacij, obravnava pisatelj posebno odnošaje države do cerkvenih organizacij ter podaja pregledno različne sestave: državnega cerkvenstva, ločitve cerkve od države, konkordata itd. Med pravne organizacije pa po avtorjevem mnenju ni šteti cerkvenih, ker jim nedostaje bistvenega znaka prisilne izvršbe njih pravil. Zato se približuje cerkveno pravo po njegovem mnenju ali društvenemu ali pa mednarodnemu pravu.

Le v najširših obrisih je mogoče podati vsebino te z nenavadno natančnostjo in snovno poglobitvijo spisane knjige. V njej je v samostojni sestavi predelano pozitivno pravo nič manj kot 17 ustav, od avstralske do sovjetske, med njimi seveda tudi naše, čeprav se baš ta bolj po redko navaja. Kdor torej išče v knjigi pozitivno ustavno pravo naše države, ga ne bo našel. A to tudi ni namen tej knjigi, ki hoče podati splošni sestav državnega prava ter upošteva pri tem kajpada v prvi vrsti one vodilne svetovne države, ki so ga ustvarjale. Zato je baš Anglija v zgodovini modernega parlamentarizma in moderne avtonomije, Francija v poglavju o delitvi oblasti, o upravi in upravnem sodstvu, Amerika (Zedinjene države) v poglavju o človeških pravicah, Nemčija v poglavju o upravnih aktih, o zvezni državi itd. izraziteje zastopana.

Pisatelja odlikuje oster, vsaki spekulativni in aprioristični miselnosti protiven duh, — čeprav je baš njegova sila v pravnofilozofičnem razglabljanju objektivnih pojavov države; a to razglabljanje je induktivno, skoraj da eksperimentalno. Ni torej čuda, da se nagiba k znanstvenemu pozitivizmu šole čistega prava, koje značilni in vodilni zastopnik v državnih vedah je danes Kelsen. Ta pozitivizem je avtorja pri pojmovanju države, suverenosti, zakona, državnih poslov itd. dovedel do definicij, ki utegnejo izzvati marsikatero nasprotno mnenje. Bistvo državne obstojnosti in veljave sloni po tem na meddržavnem pravu, v katerega silo in nadoblast avtor trdno veruje. Razvoj zadnjih 10 let, ki so nam prinesla Društvo narodov in njega razsodišča, mu daje morda prav; vendar pa mednarodno pravo še ni premagalo suverenosti; zato bi presojal razvoj bodočnosti raje bolj skeptično. Paralela z razvojem privatnega prava (ki je od samopomoči do civilnega procesa potrebovalo stoletja!) bi opravičevala to kritičnejše stališče. Razveseljivi nastavki meddržavnega prava v najnovejši dobi še davno niso tako ustaljeni, da bi kazalo že

sedaj na nje nasloniti v nasprotju z zelo pozitivnimi pojavi suverenih držav teorijo o vseobči podrejenosti države pod meddržavno pravo in v zvezi s tem zanikati suverenost modernih držav.

Posebna vrлина avtorja je njegovo globoko poznavanje pozitivnega ustavnega in upravnega prava. Le natančni poznavalec snovi opazi v splošnih izvajanjih, kako globoko obvlada pisatelj te pravne panoge. Slog knjige je odličен, kar je treba posebno poudarjati, ker je moral avtor mnogokrat ustanavljati točno imenstvo za nove ali vsaj doslej pri nas še nepoznane pojme. V tem pogledu se nam zdi prav srečen izraz vrhovnost za suvereniteto (ki ga sicer zalotimo že tudi v »Vedi«), ali obstojnost za Existenzfähigkeit. Naziv sodržavje za Staatenbund bi raje zamenjali z zvezo držav, da ni že preveč ukoreninjen; namesto državno cerkovstvo (Staatskirchentum) bi bilo morda bolje: državno cerkvenstvo; namesto prestolonasledstveni red bolje: red prestolnega nasledstva; namesto delokrog: področje (če je teritorialen: območje). Za «obstoječi zakoni» rabimo že dokaj let sem: veljavni zakoni. Da se »prirejen« (koordiniert) ne zamenja s pojmom pripravljen, bi bilo bolje rabiti »sovrstven« (str. 133). Rabe srednjega spola pridevnikov za prislove naš jezik ne ljubi; namesto navadno, zakonito, srečno, rabimo: po navadi, po zakonu (zakonih), po sreči. Pisava prebivavstvo nasprotuje priznanemu Breznikovemu pravopisu.

Čeprav je nje izraževanje jasno in domače, knjiga ni popularno znanstveno delo. Mohorjeva družba, ki jo je opremila, nadkriljujoča avtorjeve želje, z razkošnim papirjem in skoraj preizrazitim tiskom, jo označuje sama za prvo knjigo svoje znanstvene knjižnice. V resnici zahteva ta strogo znanstvena knjiga precej razsežno splošno izobrazbo, a tudi miselne izurjenosti; zato pa naj bo zastopana v knjižnici vsakega izmed naših pravnikov, politikov in kulturnih delavcev. Knjiga pomeni tudi obogatenje hrvatskega in srbskega pravniškega slovstva, saj imajo Srbi samo eno tovrstno sistematsko delo Slobodana Jovanovića »O državi«, Hrvati pa nobenega.

Dr. Rudolf Andrejka.

Juraj Andrassy: *Kritički pogledi na teoriju o narodnoj suverenosti*; Zagreb 1927. Tiskara »Merkantile« (Gj. Jutriša i drugovi). Str. 84.

Pojem »suverenosti« velja za enega centralnih problemov državno-pravne vede. Vsakdo, ki se je bavil s teorijo državnega prava, se je moral dotekniti tudi tega problema in je nebroj razprav, knjig ali vsaj knjižjih poglavij o suverenosti. Zato pa je tudi potrebno, da se od časa do časa vsa ta mnogoštevilna mnenja zbirajo, primerjajo in kritično osvetlujejo. Takemu hvalevrednemu delu se je s serijo člankov v »Mjesečniku«, ki jih je nato izdal v obliki citirane brošure, podvrغل g. Juraj Andrassy. Avtor hoče prematrati problem narodne suverenosti samo s pravnega vidika in si stavi kot nalogo vprašanje, ali se more najti pravno dosledna konstrukcija načela narodne suverenosti. Že iz tega je razvidno, da ni hotel raziskavati problema suverenosti sploh (tudi državno in pravno) v vsej svoji širini.

V prvem delu govori zlasti o Rousseauju, ki se splošno smatra za glavnega pisatelja o narodni suverenosti. S pohvalo je treba omenjati, da Andrassy pri razlagi Rousseaujevih idej ne citira samo «Contrat social», temveč tudi druga dela tega misleca «Emile», «Considérations sur le gouvernement de Pologne» i. dr. Nato navaja celo vrsto tekstov preteklih in sedanjih ustav, v katerih se naglašá načelo narodne suverenosti. Nadalje analizira avtorje, ki so pristaši, in avtorje, ki so nasprotniki tega načela. V kritičnem delu raziskuje najprej pojem naroda, potem pojem suverenosti in nato pravno normo, ki spaja ta dva pojma. Glede «naroda» je piscev zaključek, da se ta pojem pravno ali ne da zajeti, ali pa, ako se pravno formulira, da ni več to, kar se smatra kot substrat »narodne suverenosti«. Pri pojmu suverenosti bi se bil Andrassy moral po našem mnenju malo več ozirati na najnovejšo kritiko tega pojma, oziroma njegovo transformacijo po moderni normativni in francoski takozv. realistični teoriji. Pozdraviti pa je treba njegovo energijo, s katero eliminira psihološko voljo iz pojma pravnega subjekta. Andrassyju je suverenost vedno neka vrsta oblasti, oblast pa čisto pravni pojem, ker pomenja tista (pri silna) sredstva, ki jih pravo določa za svojo realizacijo. Narod, kot nepraven, in suverenost, kot praven pojem se pa po njegovem mnenju ne dasta logično zvezati. Sicer pa je avtorju pri označenem problemu glavno vprašanje izvrševanje suverenosti. Najti bi se namreč morala pravna vez med narodom in tistimi osebami, ki vršijo državno oblast (zlasti zakonodavnimi organi). Ta vez se pa ne da najti z nobeno teorijo, ne z reprezentančno ne z organsko. Možno je sicer pravno razmerje med izvoljenimi poslanci in «političnim narodom», t. j. tistim delom naroda, ki ima volilno pravico; s tem pa ni uresničeno načelo »narodne suverenosti«, ker se tako razmerje nahaja tudi v aristokratsko urejenih državah. Pa tudi v demokratskih državah se ne da določati kako pravno razmerje med tistimi člani naroda, ki imajo politične pravice, in tistimi, ki jih nimajo. Izpopolnitev te vrzeli s »splošnim mnenjem« ni pravna argumentacija: »priznavanje« državne oblike po narodu pa lahko velja tudi za države, ki se ne naslanjajo na princip narodne suverenosti. Z odklonitvijo narodne suverenosti kot pravnega principa se približuje avtor stališču prof. Tasića, ki se je v svoji studiji «O teoriji narodne suverenosti, naročito u Francuskoj, i o jednom skorašnjem pokušaju tamo» (Zbornik znanstvenih razprav juridične fakultete, Ljubljana 1925) bavil zlasti s francosko teorijo, dokazujoč, da se je izjalovil tudi Carré de Malbergov (sedaj še edino možni) poskus spajanja narodne z državno suverenostjo in projekcije le-te na pozitivno pravo. Predaleč pa gre po mojem mnenju avtor, ko pravi, da je kodificirano načelo narodne suverenosti — akopram politično veljavno — brez normativne vrednosti, kajti baš kadar je kodificiran, je ta princip lahko zelo važen za interpretacijo ustave in vsega prava, ki se naslanja nanjo.

Dodano je brošuri posebno poglavje o zgodovinskem razvoju ideje narodne suverenosti do Rousseauja; z analizo tega avtorja se pa, kakor že rečeno, knjiga začneja. Knjiga, v kateri je zlasti dobro uspelo prikazo-

vanje razvoja politično-pravnih idej, je opremljeno z obilnim znanstvenim aparatom, ki dokumentira obsežno poznavanje literature, izredno marljivost in znanstveni interes avtorja.

Dr. Leonid Pitamic.

Sa braniteljske govornice: Zbirka govora devetorice zagrebačkih odvjetnika u kaznenim raspravama Zagreb 1928. Tiskara »Merkantile«. Str. 131.

Izdajatelj in zasnovatelj zbirke je dr. Ivo Politeo, ki ji je napisal tudi osem strani predgovora. Ime izdajateljstvo postaja čedalje bolj žarišče intelektualnega vodstva velikega dela praktičnih juristov, odvetnikov, v Zagrebu. Njegova osebnost posega pa tudi organizatorno v svet hrvaških pravnikov obče, in to ne samo z veliko vnemo, ampak tudi s pravo razumnostjo. Izdaja označene zbirke, že sama po sebi vrlo simpatična ideja, je tu udelotvorjena na tak način, da služi vsekakor odvetnikom v Zagrebu v veliko čast. Predgovor dr. Ivo Politeo je po obliki umerjen, v stvari pa ustreza popolnoma zakonu, t. j. današnjemu hrvaškoslavoškemu k. pr. r. — Za mlade zagovornike bo najboljši kažipot.

V zbirki je zbranih devetero plaidoyerjev: šestero izpred sodnih dvorov, eden izpred okrajnega, dvoje izpred vojaškega sodišča. Porote na Hrvaškem ni, a zelo pravilno je dr. Politeo v predgovoru pripomnil: »Porota je faktor, koji neosporno povoljno djeluje na braniteljstvo«.

Zagovorniki so vsi zagrebski odvetniki, ki se še danes bavijo aktivno z zagovorništvom, razen enega: 72letnega dr. Hinka Hinkovića, ki le še tu pa tam »pour l'honneur du drapeau« poprime za besedo kot zagovornik. Ali baš priobčeni njegov zagovor iz polpretekle dobe je ne samo v juridičnem pogledu, ampak tudi po političnih vidikih tako zanimiv, da zasluži svoje mesto v zbirki v polni meri.

O vtisih, ki jih napravljajo prečitani govori na čitalca, govoriti, ne da bi se spuščali v primerjavanje z načinom sledenja drugih zagovornikov svetovnega slovesa, je v okviru tega naznanila nemogoče. Značilno pa je, da so zagovorniki objavili tudi take zagovore, kjer niso dosegli uspeha oprostitve. Lahko pa rečemo baš o teh zagovorih brez dejanskega uspeha, kar se je reklo že večkrat o kritičarjih, da so takrat, kadar v stvari nimajo prav, — najduhovitejši. Resnično pa so vsi zagovori zelo primerno izbrani, ker so zanimivi zdaj od te, zdaj od druge strani. Žal, da jih ni še več! Dr. Ivan Andres (vrsta zagovorov gre po alfabetu) se bavi s primerom umora zakonske žene iz t. zv. boljših stanov in kaže globoko razumevanje problemov, ki stoji na meji med vračunljivostjo in nevračunljivostjo. Dr. Hinko Hinković je zagovarjal za časa paševanja Khuena v l. 1904 znana politika dr. Franka Potočnjaka in Vitomira Korača radi zločinstva kaljenja javnega mira, z neustrašenostjo, ki je bila in je še vredna največjega priznanja in občudovanja. Neobičajna živahnost, da, drastičnost odseva iz zagovora dr. Svetozara Ivkovića, ki je branil klijentinjko radi zvodništva. Naročeni umor je predmet plaidoyerja dr. Gjüre Jančkovića: gre za tragično zgodbo varane žene v docela pokvarjenem seksualnem miljeju kmetiške rodbine,

ki nam vzbuja globoko sočutje (če ni morda dokazno postopanje podalo še drugih podatkov). Ta primer bi pač spadal v Pitavala, če bi ga imeli... Dr. Hugo Kon je zagovarjal z uspehom zdravnika-šefa bolnišnice, ki so se mu očitale nepravilnosti v opravljanju privatne ordinacije in pa tatvine v vojnih razmerah. Kratki, pa jedrnat zagovor dr. Dušana Peleša iz starejše dobe (1906) bo zanimal Slovence radi pravne snovi (poneverjenje lastnih zarubljenih stvari), ker je ta zakonska snov pri nas drugače urejena kot pa na Hrvaškem. Globok vpogled v bankovne prilike in neprilike daje obsežni zagovor (prav za prav — dvakratni zagovor) dr. Iva Politea; nemara bodo tu razmotrivana vprašanja o mejah kaznivosti in nekaznivosti pri fingiranju kontov, odpisovanju ali prenašanju istih sodobne zagovornike ne samo zanimala, ampak jim dala tudi poduka, ki ga drugod skoro ne bi mogli dobiti. Z veliko pozornostjo bo vsakdo čital zagovor dr. Lavoslava Šika, ki ga je imel pred domobranskim vojnim kot prekim sodiščem v Zagrebu radi revolucionarnega incidenta dne 5. decembra 1918 v Zagrebu, ki so ga povzročili zapeljani vojaki v Zagrebu in ki je imel za posledico nasilno smrt 13 oseb. Po pravici pravi zagovornik, da treba to pojmovati kot zadnji čin »zelenega kadra«. Njegova razlaganja vplivov idej na mase s posledico mnogotrih deliktov so zelo uspela. Dr. Hugo Werk primaša svoj zagovor v lokalno-politični aferi nekega akademično-graduiranega moža, ki mu je državno pravdnštvo naprtilo obtožbo radi raznih težkih deliktov. Le-ta pa je imela spričo veliko spretnosti duhovitega, z obsežnim znanjem pravnozgodovinskega razvoja kazenskega prava oboroženega zagovornika le malenkosten uspeh.

Zelimo objavljeni zbirki, da si pribori, razen že doseženega moralnega uspeha, tudi še tolik materialni uspeh, da se bo moglo započeto delo nadaljevati s priobčitvijo še drugih tako imenitnih plaidoyerjev.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Ernst W. Roth: Die materiellrechtliche und prozessuale Bedeutung des Indiskretionsdeliktes (§ 285, Abs. V. des Strafgesetzentwurfs von 1925. Breslau 1927. Schlettersche Buchhandlung. Str. 61.

Indiskrecijski zločini pomenijo javno ali nejavno priobčitev nečastnih, čeprav resničnih dejstev iz zasebnega ali rodbinskega življenja, torej to, kar imamo mi v § 489 k. z. in kar po § 490, II. k. z., ni predmet dokaza resničnosti. V Nemčiji pa imajo določilo § 168 kaz. z., kjer postane trditve ali razširjenje nečastnih dejstev nekaznivo, samo, če je to dejstvo dokazno resnično (»erweislich wahr«). Po novem kaz. zakoniku za Nemčijo pa se predlaga formulacija, ki ostaja v bistvu ista glede obdolžitve radi občin nečastnih dejstev; glede takih, ki se tičejo zasebnega ali rodbinskega življenja, ki ne zadevajo javnega interesa, pa ni dokaza resnice, če je bil motiv obdolžitve koristoljubje ali samo namen sramotenja. Pisatelj označene monografije dokazuje, da je ta rešitev problema docela zgrešena. On zahteva popolno, miselno ločitev krive obdolžitve od indiskrecije; javno izrečena indiskrecija bodi vselej kazniva, ne glede na to, ali je resnična, ali ne in iz kakšnega nagiba je izrečena; kaznivost bodi od-

visna od predloga, ki zahteva le kaznovanje radi indiskrecijskega delikta; tak predlog stavljen, se more umakniti, ne more pa biti podlaga za kaznovanje radi navadne krive obdolžitve; dokaza resnice ni. V procesualnem oziru pa priporoča t. zv. informativni proces, v katerem je razpravljati edino le o ugotovitvi resničnosti ali neresničnosti neke žaleče trditve, brez ozira na kaznivost žalitelja, ki je lahko n. pr. radi smrti ugasnila ali radi neizvestnosti, zblaznitve postala neučinkovita.

Pisatelj razpravlja jasno. Le glede njegovih izvajanj o informativnem procesu bi želeli poglobitve. Za nas ima razprava precej pomena, ker ureditev problema v tiskovnem zakoniku ni jasna, v osnutku novega kazenskega zakonika pa v predlagani obliki ni sprejemljiva. Tu ni mesta, da bi ti dve objeckiji podrobno razložili; podpreti jih bo s posebno razpravo o drugi priliki.

Dr. Metod Dolenc.

*Hafiz Abdulah Bušatlić: Serifatsko-sudski postopnik s formula-
rima. Sarajevo. 1927. Izdanje piščevo. Str. 239. Cena 60 Din.*

Kakor pred letom dni izdana knjiga istega pisca »Porodično i nasljedno pravo muslimana«, ravno tako bo dobro došla naznanjena knjiga, ki v poljudnih besedah razlaga postopek v rodbinskih in nasledstvenih stvareh muslimanov pred šeriatskimi sodišči. Bušatlić opisuje v prvem delu organizacijo šeriatskih sodišč (vsako okrajno sodišče v Bosni in Hercegovini ima poseben oddelek, namreč kotarski šeriatski sud prve molbe, druga in zadnja stopnja je vrhovni šeriatski sud v Sarajevu, ki je sestavni del sarajevskega vrhovnega suda), dalje razpravlja o sodnem obojbu, o potrebni kvalifikaciji, pravicah in dolžnostih sodniškega obojba, sodnem nadzorstvu in pod. Drugi del obravnava pristojnost šeriatskih sodišč, tretji del sporni postopek in četrti nesporno postopanje. Drugo, skoro obširnejšo polovico knjige pa izpolnjujejo obrazci za koncipiranje različnih razpravnih zapisnikov in odločb. Knjiga podaja tako več, kakor pa naznanja naslov, ker seznanja čitatelja sploh z vsem, kar je v zvezi s šeriatskimi sodišči in kar se razpravlja pri njih. Zato pa želim, da bi se knjiga hitro razširila, saj nudi res dobro informacijo in se sme po pravici označiti za poljuden priročnik šeriatskega postopka.

Dr. R. Sajovic.

Ribarski zakon. Ljubljana. 1928. Tiskovna zadruga. Str. 112. Cena 25 Din.

Knjižica obsega ribarski zakon z dne 18. avgusta 1888, št. 16/90 dež. zak. za vojvodino Kranjsko in naredbi o ribarsko-policijskih izvršilnih določilih ter o napravi ribarskih okrajev. Zakon kakor obe naredbi sta bili s čl. 236 fin. zak. za leto 1927/1928 razširjeni na mariborsko oblast. Zato bo izdaja dobrodošla vsem interesentom. Pridejane opombe dr. A. Munde razlagajo besedilo zakonskih določb tako v pravnem kakor tudi v strokovnem oziru in napravljajo zato knjigo tem bolj uporabno.

Dr. Fran Spiller-Muys: Novi osnutki zakona o izkoriščanju vodnih sil. Ljubljana. 1928. Ponatis iz Slov. Naroda.

V čl. 117 določa Vidovdanska ustava, da so prirodne sile državna svojina in da izide o dajanju zadevnih koncesij poseben zakon. Nedavno je razposlalo ministrstvo za kmetijstvo in vode gospodarskim korporacijam v izjavo osnutki zakona o izkoriščanju vodnih sil. Dasi je ta osnutek že tretji, vendar ugotavlja pisec v podrobni kritiki zakonskega načrta, da še tudi najnovejši osnutek za uzakonitev ni zrel, da ga je treba marveč predelati, popraviti in popolniti. Kritika je izšla v ponatisu in opozarjamo nanjo, ker obravnava namreč pravo o vodah, ki je med najzanimivejšimi vprašanji javnega prava.

Odvjetnik. Bulletin društva odvjetnika u Hrvatskoj i Slavoniji u Zagrebu. God. I., broj 1.

Društvo odvjetnikov v Zagrebu je pričelo izdajati svoje glasilo. Povod temu je dalo, kakor pravi uvodnik, vprašanje materijalne oskrbe potrebnih in onemoglih članov, družin umrlih ter v to svrhu izdelani pravilnik. Vendar prinaša list celo vrsto člankov, ki jim je namen, braniti pravice odvjetnikov. Tem člankom se pridružujejo drugi, ki se bore za dobro sodstvo. Pričakovati smemo zato upravičeno, da se bo iz nameravanega stanovskega glasila razvil sčasoma strokovni pravniški list. S tega vidika novo glasilo pozdravljamo in mu želimo najboljšega uspeha.

Pomen univerze v Ljubljani za Slovence in Državo SHS.

To je naslov 15 strani obsegajoči spomenici, izdani koncem l. 1927 v obrambo naše najvišje kulturne ustanove. V lapidarnih stavkih je podana v knjižici zgodovina boja za ustanovitev visoke šole v Ljubljani in so navedene činjenice, ki govorijo za neokrnjen obstoj ljubljanske univerze. Poleg vseh drugih razlogov prepričujejo o tem zgovorno navedbe o obširnem znanstvenem delovanju univerzitetnih profesorjev. Že samo to delovanje mora osigurati naši univerzi nadaljnji nemoteni obstoj.

Hefiz A. Bušatić: Pitanje muslimanskega napredka u Bosni i Hercegovini. Sarajevo. 1928. Izdanje piščevo. Str. 35.

Zbirka zakonov. XXII. snopič: Zakon o neposrednih davkih. Ljubljana. 1928. Tiskovna Zadruga. Str. 96.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca marca 1928.

XXXIX. redna glavna skupščina društva »Pravnika« se je vršila dne 3. februarja 1928 v ljubljanski sodni palači. Načelnik d'r. D. Majaron je otvoril zborovanje, pozdravil navzočne, potem pa ob napeti pozornosti vseh zborovalcev nadaljeval:

»Gospoda! Teško mi je danes pri srcu, ko se moram spominjati, da nam je zadnji čas iz naših vrst ugrabila neizprosna smrt dva naša najodličnejša člana dr. Andreja Ferjančiča in dr. Janka Babnika. Oba sta stala ob zibelki našega društva, ko je stopalo v življenje začetkom

l. 1889. Eden kakor drugi sta čutila živo potrebo, da se ustanovi društvo, ki naj zagotovi zopet ogroženo izhajanje slovenskega pravnškega glasila, ki naj vodi tiho, stvarno borbo za enakopravnost slovenskega jezika v uradih in pospešuje obenem delo na polju domačega pravoznanstva. Oba, dr. Ferjančič in dr. Babnik, sta se krepko zavzemala za njegovo ustanovitev in mu bila dosledna podpornika pri doseganju teh ciljev. Oba sta bila člana prvega odbora, dr. Ferjančič je bil načelnik društva od l. 1893 do l. 1907, dr. Babnik pa je ostal odbornik celih trideset let vse dotlej, ko je po prevratu prišel v Ljubljano in izrekel željo, da ne bo več voljen, ker bo lažje s svojega novega odličnega mesta drugače podpiral društvene namene.

Dr. Ferjančič je z vso skrbnostjo in živahnostjo vodil naše društvo 17 let. Pod njegovim načelstvom so izšli 4 zvezki slovenske priročne zbirke zakonov, izšla je nemško-slovenska pravna terminologija, vršili so se mnogi društveni sestanki, zlasti tudi društveni izleti, ki jih je dr. Ferjančič s simpatično besedo in pesmijo oživiljal in ki so nam udeležnikom še v najprijetnejšem spominu. V parlamentu je dr. Ferjančič ob vsaki priliki nastopal možato in zgovorno za zmirom ogroženo enakopravnost slovenskega jezika in slovenskih uradnikov. Bilo je to njegovo glavno delo, in odmev tega se je tudi kazal v društvu Pravniku, da se je čutilo vedno na novo pokrepčano v tej točki svojega programa. V Slovenskem Pravniku je dr. Ferjančič točno registriral naše jezikovno pravo in prispeval s poročili iz kazensko-pravnega odseka, kjer se je kot član in predsednik odlično udejstvoval.

Manj javno, a nič manj zaslužno je bilo delo pok. dr. Janka Babnika za naše društvo. Najbolj na prigovarjanje dr. Ferjančiča kot glasnika tedanjega pravosodnega ministra dr. Pražaka je začel l. 1888 — po presledku štirih let — zopet izhajati Slov. Pravnik, in sicer pod patronanco predsedništva deželnega sodišča ljubljanskega, ki je izbralo za urednika prilično mladega dr. Babnika. To je bila srečna izbira, ker dr. Babnik je spravil list v moderno obliko in skrbel tudi za pregled slovenskega prava. Glavno vsebino je prejemal od odličnih pravnikov deželnega sodišča, toda mnogo v nemškem jeziku. Splah je moral sam skrbeti za pravilno in enotno slovensko izražanje in je v tem pogledu po tedanjem stanju jezika imel lepe uspehe. To je bilo prav očitno v primeri s prejšnjim Slovenskim Pravnikom v l. 1881 do 1884. Dr. Babnikova zasluga je, da se je potem lahko nadaljevalo s Slovenskim Pravnikom, ki je l. 1889. že izšel kot glasilo društva Pravnika. Njegova velika nadaljnja zasluga je, da je prilično v kratkem času uredil Nemško-slovensko pravno terminologijo, ki je izšla kot društvena izdaja l. 1894. Društveniki so mu bili sicer gradivo kolikor toliko pripravili, a sam ga je v mnogočem dopolnil. Tako se je vendar dobila potrebna podlaga za enotno slovensko uradovanje in pravoznanstveno delovanje. Dr. Babnik je bil, kolikor časa je služboval na Dunaju, vnanji odbornik društva in se ni mogel neposredno udeleževati delovanja društvenega odbora. Toda zanimal se je za društveno delovanje, kakor malokdo drugi. Kadarkoli

sva se sešla na Dunaju, in to je bilo tekom 20 let pogostokrat, vselej je nanesel pogovor na naše društvo in na naše glasilo, pa sem se mogel prepričati, kako zveste simpatije njegove uživa vprav to delo, katero je smatral za neobhodno potrebno za naše narodno stremljenje. Za redno sotrudništvo pri Slovenskem Pravniku ga nisem mogel pridobiti; izrekel je, da bi se njegove razprave, ki bi se seveda nanašale na njegova uradna izkustva v ministrstvu, utegnile napačno tolmačiti. Tej njegovi skromnosti je žalibog pripisati, da je Slovenski Pravniki priobčil le par razprav iz njegovega globokega in jasnega peresa. Ko se je nazadnje vrnil v Ljubljano, je gojil najtesnejše stike z društvom. Odboru je bil vedno na razpolago s tem ali onim, na društvenih zborovanjih ali sestankih ga ni, kolikor se spominjam, niti enkrat manjkalo. Znal je tudi društvu priiskrbovati gmotne podpore, na katere smo pri proračunih skoraj z gotovostjo mogli računati. Zasluga dr. Babnika je tudi, da so se zasnovali pravniški kongresi iz cele države. Pravzaprav je bil on, ki je najprvo v našem ožjem krogu sprožil to idejo in pomagal z dobrimi nasveti, da se je ponesla v širše pravniške kroge ter tako sijajno oživotvorila. Za III. kongres v Sarajevu je bil izvoljen podpredsednikom, a bolezen mu je na žalost preprečila udeležbo, katere se je od srca veselil.

Tako pri dr. Ferjančiču kakor pri dr. Babniku se vzdržujem nadaljnega opisovanja njiju krasne osebnosti, njiju jeklenega značaja in njiju občega pomena za našo narodno stvar. S tega mesta in ob današnji priliki naj se le spominjamo, kaj sta bila eden kakor drugi blagopokojnik posebej za naše društvo in njegove namene. Oba sta mu bila soustanovitelja in zvesta sodelavca, njuni imeni osvetlujeta lep del lepe zgodovine našega društva. Z globoko hvaležnostjo jima zaključimo: vekovita slava!

Neizmerna izguba je zadela tudi bratsko nam Pravniško društvo v Zagrebu. Umrl je dne 8. novembra njega predsednik prof. dr. Ladislav Polić, znamenit ne samo za društvo, marveč za celo našo državo in za širni pravoznanstveni svet. Bil je redni vseučiliški profesor v Zagrebu za občno in hrvatsko-ogrsko državno pravo ter mednarodno pravo, po prevratu je namesto hrvatsko-ogrsko državnega prava predaval ustavno pravo Kraljevine SHS. V letu 1924 je doživel veliko razočaranje, da je bil, ravno rektor vseučilišča, upokojen kot vseučiliški profesor radi svojega političnega pravca. Tragično je, da je bil zopet imenovan vseučiliškim profesorjem za upravno pravo — dvajset dni pred svojo smrtjo. Umrl je 53 let star, torej v najboljših moških letih, ko bi bil lahko še nadaljeval svoje sijajno delovanje kot učenjak in veščak zlasti na polju mednarodnega prava, kot najboljši predstavnik svojega naroda. Njegov pomen je znan in se je na najdostojnejši način razložil ob njegovem pogrebu, ter na svečani komemoraciji Pravničkoga društva dne 4. decembra, popisani v Mjesečniku. Tako ob pogrebu, kakor tudi na komemoraciji je s srčnimi govori izkazoval čast dr. Poliću naš prof. dr. L. Pitamic, ki je osobito poudarjal znamenito vlogo pokojnika v Ligi narodov. Dr. Polić, dasi na vse strani zaposlen, je bil urednik glasila Pravničkoga društva »Mjesečnika« 7 let in od leta 1921 do smrti njegov predsednik. Zlasti radi tega je imelo

naše društvo neposredne stike z dr. Poličem in videli smo, kako znamenit, obenem pa tudi zvest prijatelj je bil nam Slovencem. Zlasti tesni so postali stiki, ko je nas jugoslovenske pravnike začela vezati ideja pravnških kongresov. Tej ideji je dr. Polič služil kot podpredsednik kongresa v Sarajevu, katerega se pa že zaradi bolezni več udeležiti ni mogel. Prav iz srca je torej ob smrti dr. Poliča, koja je bila žalost vsega našega troimeznega naroda, izreklo naše društvo posebno kondolenco Pravnškemu društvu in odposlalo odbornika g. prof. dr. Dolenca, da se je udeležil pogreba v imenu našega društva. Ponavljamo danes naše globoko sožaljenje in kličemo: dr. Ladislavu Poliču slava in večen spomin!

Pred kratkim smo spremili k večnemu počitku tudi bivšega člana dr. Frana Mohoriča. Bil je svojčas jako vztrajen sotrudnik Slovenskega Pravnika, ki je priobčil mnogo njegovih razprav. Vsled njih je dosegel privatno docenturo na zagrebškem vseučilišču. Bil je mož skoz in skoz poštenega srca in mišljenja. Marljiv kakor čebela je zbiral to in ono gradivo; podal nam je izčrpen životopis o napol pozabljenem pravniku, pisatelju in politiku dr. Jakobu Razlagu. Zaslužil je boljše upoštevanje, kakor ga je dejansko užival. Občutil je to, dasi je bil vedno skromen. Plemenitemu možu in sodniku ohranimo časten spomin. Slava!

Po končanem govoru so počastili zborovalci spomin umrlih s trikratnim klicem »Slava«, nato je podal na načelnikovo povabilo društveni tajnik dr. R. S a j o v i c naslednje letno poročilo:

Slavna glavna skupščina!

Koncem lanskega leta je štelo naše društvo enega častnega in 643 rednih članov. Novih članov je pristopilo tekom leta 1927 — 31, izstopili so 4, umrlo jih je 8, in sicer: sodni svetnik Jože Teklavčič, višji državni pravdnik dr. Anton Kremžar, sodni svetnik dr. Rupert Celestina, sodnik dr. Fran Stričič, dvorni svetnik v pok. dr. Andrej Ferjančič, vladni svetnik dr. Leopold Žužek, notar Mihael Korbar, šef gradbenega urada dr. Iko Est in predsednik višjega deželnega sodišča dr. Janko Babnik. Razen dr. Ferjančiča in dr. Babnika, katerih zasluge za društvo je omenil že g. načelnik, se hvaležno spominjamo še sotrudnika »Slovenskega Pravnika«, namreč dr. Kremžarja.

Kakor se je štelo svoj čas naše društvo kot prvo poklicano, da je pripravljalo pot slovenski univerzi, tako je moralo sedaj po dolgem času, česar ne bi nihče pričakoval, zopet stopiti zanjo v boj. Predlagani člen 44 predloega finančnega zakona za leto 1928/29 grozi okrniti našo univerzo in tako deloma uničiti napore dolgih let. Društvo se je zato pridružilo občemu ljudskemu protestu zoper okrnitev in odposlalo primerno resolucijo, obenem pa tudi podpisalo spomenico: Pomen univerze v Ljubljani za Slovence in državo SHS; pri končni redakciji te spomenice je sodeloval tudi naš načelnik.

Poleg tega je društvo v preteklem letu točno izvrševalo svoj program. Priredilo je 10 predavanj, in sicer: 4 predavanja o osnutku novega avtorskega zakona. Predavala sta gg. univ. profesorja dr. Stanko Lapajne

(trikrat): 11., 23. februarja, 17. marca, in dr. Metod Dolenc (enkrat): 4. marca. Za tem dvakrat (1. in 8. aprila) g. docent dr. Ludovik Böhm, o »Aktualnih problemih društva za socialno politiko«. Dne 2. novembra je predaval g. sv. Anton Lajović o predmetu »Materijalno procesno vodstvo in njega meje po našem c. pr. r.«, dne 23. novembra g. sv. dr. E. Eberl o »Načrtu zakona o prisilni poravnavi izven konkurza«, dne 7. decembra g. univ. prof. dr. M. Dolenc: »Kazensko-pravna presoja umetne sterilizacije« in 12. decembra g. min. n. r. poslanec dr. Albert Kramer o »Načrtu zakona o sodnikih«.

Društveno glasilo »Slovenski Pravniki« je zaključilo svoj XLI. letnik. Kot prilogo mu je dodajala Notarska zbornica v Ljubljani »Notarski vestnik«. Prejemalo pa je glasilo poleg članov še 126 drugih naročnikov, 11 časopisov se je pošiljalo v zameno.

Kakor prejšnja leta, tako je sodelovalo naše društvo tudi prošlo leto pri pripravah za kongres pravnikov Kraljevine SHS; to je splošno znano, zato naj zadostuje o tem gola ugotovitev.

Omeniti mi je končno še eno dejstvo. Tik pred Božičem je izšel »Občni državljanski zakonik« v slovenskem prevodu. Knjigo je izdala sicer »Tiskovna zadruga« v Ljubljani, vendar smemo to izdanje po vsej pravici reklamirati za društveno zaslugę. Že leta 1905 je poveril društveni odbor sodnega pristava Frana Regallyja s prireditvijo novega prevoda o. d. z. Na vseh glavnih skupščinah ste čuli, kako je delo napredovalo in koliko je pri tem sodeloval tudi odbor. Leta 1926 se je poverila redakcija prevoda našemu podpredsedniku, g. dv. sv. Bežku, ki je delo tekom leta 1927 tudi izvršil. Le vsled tega, ker društvo samo ne razpolaga s potrebno glavnico, se je sklenilo, da se poišče založnik izven društva, kar se je tudi zgodilo. Dolgoletno in težavno delo je s tem izvršeno. Ni pa dvoma, da je prepotrebni novi prevod dobrodošel vsem, stariim praktikom kakor učeči se mladini in da bo knjiga služila dobro vsakomur, kdor se peča z našim državljskim pravom. Zato pa veljaj naša topla zahvala in hvaležnost končnemu prireditelju prevoda, g. dv. sv. Bežku.

Po tem poročilu je izrekel g. načelnik imenom društva še posebno zahvalo dv. sv. Bežku za požrtvovalni trud, ki ga je imel s prevodom o. d. z. Zbrana skupščina je vzela to z odobravanjem na znanje.

Blagajnik dr. Rutar je podal naslednjo sliko o imovinskem stanju društva:

Društvena imovina (naložena glavnica, knjižna zaloga)	
koncem leta 1927	Din 72.667,28
dohodki leta 1927	» 103.312,63
(medtem prispevek odvetniške zbornice v Ljubljani za kongres pravnikov v Ljubljani v znesku Din 30.000)	
izdatki leta 1927	» 47.462,72
ostane prebitek v znesku	Din 55.849,91

Proračun za leto 1928 izkazuje

a) Izdatkov:	
tiskarna	Din 36.000
honorarji	» 10.000
ekspedicija	» 1.200
uprava	» 1.200
razni izdatki	» 1.600
	<hr/>
skupaj	Din 50.000.—
b) Dohodkov:	
članarina	Din 42.000
podpora	» 8.000
	<hr/>
skupaj	Din 50.000.—

s čemer bodo izdatki kriti s pričakovanimi dohodki.

Preglednik dr. Žirovnik je poročal, da je pregledal skupno z dr. Tekavčičem knjige in račune ter našel vse v redu. Predlagal je absolutorij celemu odboru. G. dr. Fellacher pa je predlagal, da se izreče posebna zahvala blagajniku in tajniku za njuno nesebično delo. Oba predloga sta bila soglasno sprejeta.

Pri volitvah so bili izvoljeni soglasno z vzklikom: za načelnika dr. Majaron, za odbornike: dv. sv. Bežek, dr. Sajovic, dr. Rutar, dr. Dolenc, dr. Souvan, dr. Grasselli, Hudovernik, dr. Hrašovec, sv. Kuder in dr. Jančič, za preglednika zopet dr. Žirovnik in dr. Tekavčič.

Pri slučajnostih opozarja g. univ. prof. dr. Dolenc, da bo praznovalo društvo prihodnje leto štiridesetletnico svojega obstoja. Na njegov predlog pooblasti skupščina odbor, da po uvidevnosti proslavi obletnico s primerno slavnostjo.

Dnevni red je bil s tem izčrpan in g. načelnik je, zahvalivši se zborovalcem za udeležbo, zaključil skupščino.

Kongres pravnikov Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Stalni odbor kongresa se je dne 19. februarja t. l. zbral na seji v Zagrebu, se spominjal najprvo smrti bivših zaslužnih odbornikov dr. Ladislava Polića in dr. Janka Babnika, nato pa izvolil za I. podpredsednika dr. A. Veronca. Odbor je nato na predlog srbskih članov sklenil, naj bo prihodnji kongres v Skoplju in v času med 21. in 27. septembrom 1928. Otvoritev kongresa bodi združena s posebno svečanostjo v spomin desetletnice naše osvoboditve, ta pa naj obsega spričo obhajanja te desetletnice na historigričnih tleh bivše Dušanove prestolnice dvoje predavanje o tem vladarju stare Srbije. Predmeti strokovnim razpravam bodo pa ti: 1. Agrarno vprašanje v naši državi; 2. Tobačni monopol in njega važnost za gospodarstvo in državne finance; 3. Sodelovanje sodnika in psihijatra pri ugotovitvi zmanjšane vračunljivosti; 4. Zaščita avtorskega prava; 5. Vpliv pomorskega prava na naše rečno pravo. Referentje se bodo še izbrali. Določila se je tudi nagrada za referate, in sicer po 100 Din za stran, vendar največ do 1000 Din. Nagrada redaktorjem spomenice se določi z zneskom 3000 Din. Rokopisi, ki smejo obsegati največ 8 do 12 strani, morajo biti oddani

najkeseje do 1. junija, knjiga referatov mora iziti vsaj do 1. avgusta.

Člani morajo priglasiti svojo udeležbo najkeseje do 20. avgusta t. l. Kongresnina je ostala ista kakor prejšnja leta in znaša za javne uradnike in pravne pripravnike 60 Din, za ostale člane 120 Din. Za vsakega rodbinskega člana — največ dva — je plačati ravno toliko. Vsaki kongresist plača že naprej prispevek za knjigo referatov v znesku 25 Din. Priglasiti se mora vsak udeležnik pri društvu, čigar član je, obenem je plačati navedene prispevke. V to svrhu naj se naši člani poslužijo današnji številki priložene položnice.

Zakonodajna tehnika v desetem letu obstoja države SHS. V zakonu o zrakoplovstvu od 22. februarja t. l., obnarodovanem dne 3. marca t. l., se nahajajo v četrtem delu pod naslovom »Kazni« mnogobrojne določbe glede na novo ustanovljenih kaznivih dejanj. Kazni gredo do 50.000 Din in do 5 let zopora; tudi odvzete pravice je ponekod odredeno. Po čl. 101 se smeta kazni zopora in globe ob prvem povratku k dejanju tekom 3 let podvojiti. Da je tu »zapor« mišljen za prečanske kraje kot »strogi zapor«, to bo morala šele praksa ugotoviti! V čl. 110 pa stoji, da vodijo preiskave o teh dejanjih policijska (politična) oblastva, ki vložijo, potem ko so dejanje preiskala, pri sodišču tožbo zoper obdolžence. Kazni naj izrekajo (to je: pristojna za glavno razpravo in sodbo so) »sreska (okrajna, kotarska) sodišča, kjer pa teh ni, prvostopna sodišča, kolikor ni določeno z zakonom kaj drugega (čl. 99)«. Ta člen 99 pa ureja dejanski stan preleta nekega pasa zoper odredbe oblastev in pravi, da se smatra to za ogleduštvo, »v kolikor storilci ne opravičijo razlogov, zaradi katerih je letel zrakoplov nad prepovedanim pasom«. Zanimiv je tudi čl. 104, ki govori o najdenih, pa utajenih predmetih od zrakoplova. Vobče kaznuje zakon o zrakoplovstvu — popolnoma pravilno — vsa kazniva dejanja poostreno, baš citirani clen pa dovoljuje, da se bo mnogo utajitev, ki se pri nas kaj hitro za hudodelstvo kvalificirajo (§ 199 c. k. z.) odslej mileje kažnjavalo, a poleg tega bodo ta dejanja samo prestopki.

Ugotavljamo: Zakonodavec je pač vedel, da izven Srbije in Črne gore eksistirajo okrajna sodišča, ni pa upošteval, da velja v Sloveniji, Dalmaciji, Vojvodini itd. akuzatorični princip, po katerem politična oblastva (ki po svojem ustroju niti niso pripravna za kazenske preiskave) nimajo nobene ingerence na tožbo (recte: obtožbo) pred sodiščem. Zakonodavec je ustanovil pristojnost za dejanja, ki so v Srbiji in Črni gori, kjer bodo sodila prvostopna sodišča, pregreški, pri nas — in sploh pri prečanskih sodiščih pa — prestopki. Kakšno razliko bo pomenilo to pri vprašanju zastaralne dobe, kakšno razliko in nevsječnost glede pravnih sredstev zoper sodbe! Pri nas se bo mogla glasiti sodba v skrajnem slučaju na 10 let zopora (sc. strogega zopora), a stvar rednim potom nikdar ne bo mogla priti pred kasacijsko sodišče!

Glede ovadb radi hudodelstva ovaduštva, ki ostanejo v pristojnosti »okrožnih sodišč« (»deželnih« zakon ne omenja), pa je načelo, da se

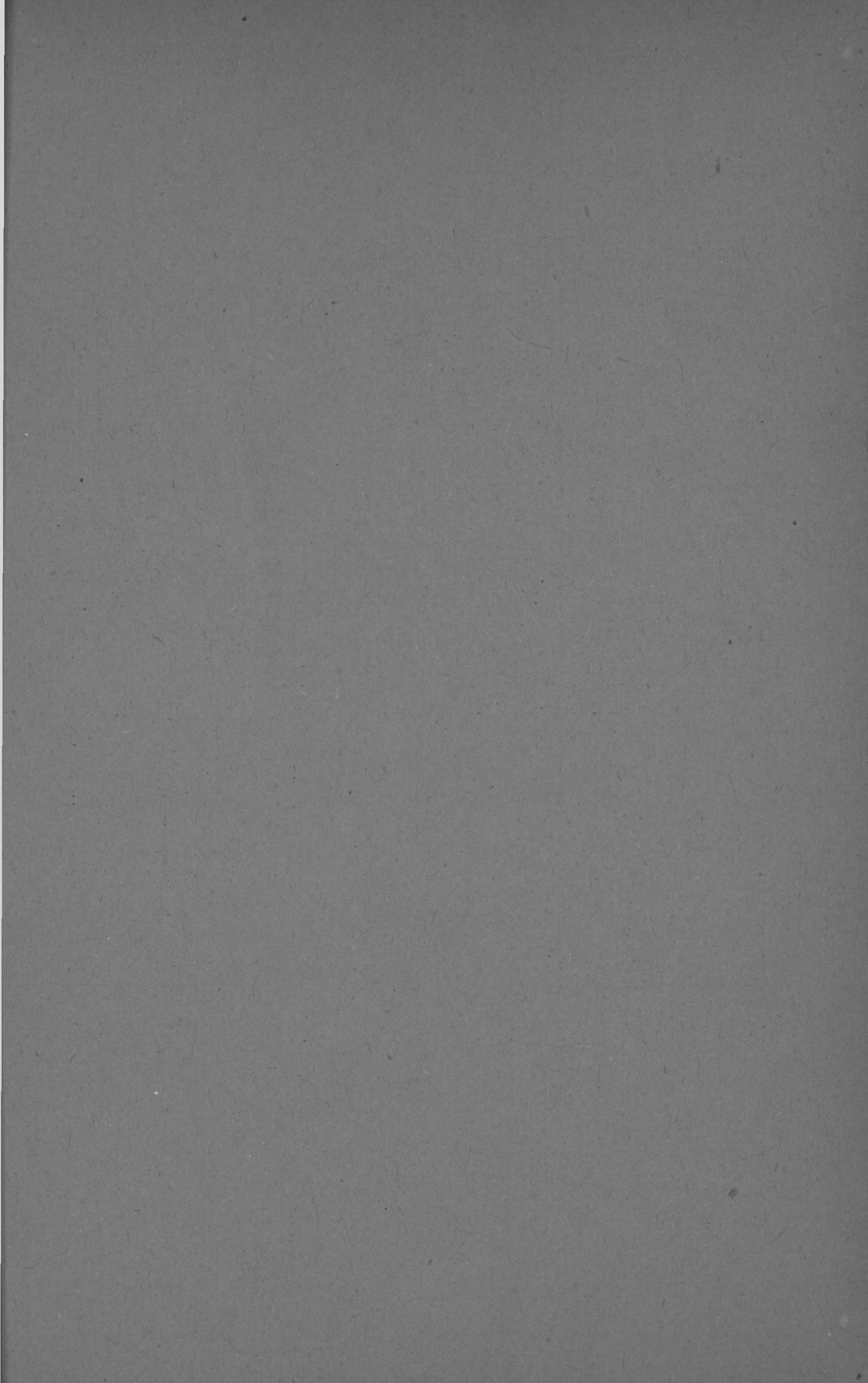
krivda nikoli ne sme presumirati, ampak da jo mora obtožitelj striktno dokazati, izprevrženo v srednjeveško načelo, da naj obtoženec svojo nedolžnost izpriča.

V narodni skupščini je menda okoli 25 prečanskih juristov, ki vrše dolžnosti narodnih poslancev. Ali ti niso čitali gori označenih — milo rečeno — tehnično nemožnih zakonitih določb? Zakon o zrakoplovstvu kot *lex specialis* namreč nikakor ni derogiral občnih določb kazenskih zakonikov in kazenskopravdnih prestopkov kot *leges generales* (vsaj glede določb v občem delu ne). Naša sodišča se bodo ravnanala pač po doslejšnjih pravilih o postopanju. Imeli smo do 1. aprila 1928 ministrstvo za izenačenje zakonodavstva in vendar se je napravil tik pred njegovim razpustom, in to navzlic mnogim opominom, zakon, ki ne izjednačuje, ampak razdvaja državljane na različne skupine, dasi je vsem po ustavi zajamčena enakost pred zakonom.

Dr. Metod Dolehe.

Nalaganje kratkoročnih depozitov. Po čl. 5 zak. o ureditvi državne hipotekarne banke se imajo nalagati vsi javni fondji in vse javne glavnice kakor tudi pupilarne in depozitne glavnice pri državni hipotekarni banki in njenih podružnicah. Sedaj pa razglašča predsedništvo višjega deželnega sodišča v Ljubljani (23. februar 1928 Preds 1885/1/22—53), da se je sklenil z delegacijo ministrstva financ v Ljubljani sporazum, da naj ostane pri dosedanjem postopanju (t. j. pri postopanju pred otvoritvijo glavne filijalke Državne hipotekarne banke v Ljubljani) v izvršilnih stvarih, kjer je vrsta dopustnih varščin (§§ 146, 147 i. r., § 56 c. pr. r. v zvezi s § 78 i. r.) že pravnomočno ugotovljena, ravnotako pa tudi takrat, ko ne gre za naložbo denarja na daljši čas, marveč samo zato, da se čuva denar ali hranilna knjižica mimogrede. V takih primerih naj sodišča presodijo sama, kje bo naložiti denar ali založiti hranilne knjižice, vadjeje, zapuščinske, izvršilne in drugačne sklade. Glavna filijala državne hipotekarne banke v Ljubljani pa prosi, da sodišča naznanijo na vsakem sklepu o realizatu, da je sklep pravnomočen in izvršen, in pri nakazovanju denarja, ki se vloga za privatne osebe, če je izplačilo podvrženo taksi po t. p. 33 in 170 taks. zak. oziroma če je taksa plačana.

Juristovska slovenščina. Ni Slovenca, ki bi govoril: »Peter je Pavlu posodil znesek po (!) 1000 Din«, a vendar skoraj ni več slovenskega pravnega spisa brez te spake. Da, če je v takem spisu kdaj res potrebno rabiti prislov »po«, v pravem pomenu (nemški »je«, francoski »à«), čitaš lahko celo gorostasnost: »Prepisi so kolkovani po à 10 Din«. Ni potem čudno, če sodnik kmeta skoraj ni mogel prepričati, da dobi samo 2000 Din, ker je stalo v taki oporoki, da je stric zapustil trem nečakom »znesek po 6000 Din«. Zdi se, da naši ljudje še vedno »v mislih prevajajo« iz nemščine in da kar ne morejo mimo »im Betrage — von«.

Temu snopiču so priložene položnice za Kongres pravnikov v Skoplju.

Izšel je dodatek spomenici o pravniškem kongresu v Sarajevu. Cena 15 Din.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“
znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čim prej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavlajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Ravnotam se dobe Štefan Lapajne: „Državni osnovni zakoni“, Spomenica na drugi Kongres pravnika, Spomenica za III. glavnu skupštino Kongresa pravnika in letniki „Slov. Pravnika“ od I. 1909 naprej. Cena s poštnino vred za „Državne osnovne zakone“ — 12 Din, za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din za Spomenico o sarajevskem Kongresu 30 Din za „Slovenski Pravnik“ letniki 1927 do 1923 po 60 Din, ostali letniki po 30 Din.